

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

VIKA PUŠNIK

**SOCIALNOPSIHOLOŠKI DEJAVNIKI
ŠPORTNE USPEŠNOSTI**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

VIKA PUŠNIK

**Mentor: doc. dr. Gregor Petrič
Somentor: asist. mag. Boštjan Šaver**

**SOCIALNOPSIHOLOŠKI DEJAVNIKI
ŠPORTNE USPEŠNOSTI**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

KAZALO

KAZALO.....	1
1 UVOD	5
2 ŽIVLJENJSKI PROCESI V DANAŠNJI DRUŽBI.....	7
3 ŠPORT V DRUŽBI.....	10
3.1 TEORIJA ŠPORTNE IDENTITETE.....	11
3.2 ŠPORT KOT ŽIVLJENJSKI STIL IN PROFESIJA	13
3.3 VKLJUČEVANJE POSAMEZNIKA V ŠPORTNO INSTITUCIJO.....	16
3.3.1 POZITIVNI IN NEGATIVNI VIDIKI VKLJUČEVANJA V ŠPORTNO INSTITUCIJO.....	17
4 KONCEPTUALIZACIJA USPEHA ŠPORTNIKA.....	21
5 DEJAVNIKI ŠPORTNE USPEŠNOSTI.....	24
5.1 DVOREZNOST EMOCIONALNE IN FINANČNE SOCIALNE OPORE NAJBЛИŽJIH.....	24
5.2 KOGNITIVNI STRAH.....	26
6 EKONOMSKI VIDIKI ŠPORTA	30
7 RAZISKOVALNI EMPIRIČNI OKVIR	33
8 ZBIRANJE PODATKOV IN OPERACIONALIZACIJA	38
8.1 VZOREC IN ZBIRANJE PODATKOV.....	38
8.2 OPERACIONALNI MODEL.....	40
9 PREVERJANJE MODELA IN HIPOTEZ.....	47
10 ZAKLJUČEK.....	52
11 LITERATURA.....	54
12 PRILOGE	59

KAZALO SLIK

Slika 1: Trenutna športna dejavnost anketirancev (n=109).....	38
Slika 2: Skupina športa anketirancev (n=109).....	39
Slika 3: Grafična porazdelitev spremenljivke <i>osebna emocionalna socialna opora</i>	41
Slika 4: Grafična porazdelitev spremenljivke <i>tekmovalna emocionalna socialna opora</i>	42
Slika 5: Grafična porazdelitev spremenljivke <i>finančna socialna opora</i>	43
Slika 6: Grafična porazdelitev spremenljivke <i>uspeh športnika</i>	44
Slika 7: Grafična porazdelitev spremenljivke <i>uspeh športnikove kariere</i>	45
Slika 8: Grafična porazdelitev spremenljivke <i>kognitivni strah športnika</i>	46
Slika 9: Ocenjeni model (n=109, p=0.825, RMSEA=0.004)	48

KAZALO TABEL

Tabela 1: Indikatorji za osebno emocionalno socialno oporo	40
Tabela 2: Indikatorji za tekmovalno emocionalno socialno oporo.....	41
Tabela 3: Indikatorji za finančno socialno oporo	42
Tabela 4: Indikatorji za uspeh športnika.....	43
Tabela 5: Indikatorji za uspeh športnikove kariere	44
Tabela 6: Indikatorji za kognitivni strah športnika.....	45
Tabela 7: Indikatorji za sponzorstvo	46
Tabela 8: Indikatorji za športno dejavnost staršev	46
Tabela 9: Korelacijska matrika.....	47
Tabela 10: Primerjava povprečij odvisnih spremenljivk za sponzorirane in nesponzorirane športnike	51

1 UVOD

Za obvladovanje zunanje narave mora posameznik vzpostaviti močni jaz, ki je sposoben nadzirati svoje strasti, čustva in čutenja. Ta močni jaz mora znati razpolagati z različnimi družbenimi vlogami in vzorci vedenja, po drugi strani pa se mora znati podrežati ter potlačiti čustva v različnih družbenih sferah, saj v nasprotnem primeru postane žrtev pritiskov. Vse to pa predstavlja kar velik preobrat v posameznikovem načinu mišljenja, njegovih subjektivnih strukturah in premik k pluralnim ter individualno določenim identitetam in življenjskim stilom (Ule, 2000). Vsak posameznik bo deloval na tistih področjih, na katerih se bo počutil primarnega, zaželenega, in kjer bo lahko uveljavljal svojo naravno eksistenco. Z vstopom v določeno institucijo bo tako naredil svoj prvi korak h kreiranju zelene identitete. Otroke privabi kakšna likovna, glasbena, še pogosteje pa športna institucija. Poglavitni motivi, ki največkrat spodbujajo športno aktivnost, so potreba po samopotrjevanju in moči, obvladovanju prostora in časa ter nasprotnika in samega sebe.

Razvoj nacionalnih in mednarodnih športnih organizacij, naraščanje tekmovanj med nacionalnimi ekipami, sprejetje pravil na svetovni ravni, ki so vodilna v zahodnih športnih panogah ter uvajanje globalnih tekmovanj so kazalci globalizacije v športnem svetu (Maguire, 2002: 357). Vzporedno s tem se spreminja tudi ritem življenja športnika in način oblikovanja njegove osebnosti, ki variira glede na sociološke dejavnike, kot so pritiski okolice, ki se krepijo s strani športnih organizacij, medijev, posameznikovih najbližjih in vrstnikov.

Sociologija športa je že pred leti postala iztočnica za nova vprašanja, raziskave, teorije in ideje, še posebno v povezavi z družbenim razredom, spolom, raso, etnijo itd. (Blackshaw, 2002: 199). Le malo pa je bilo narejeno na področju socialne opore, kar je bilo zame še toliko večji izziv pri pisanju diplomskega dela. Vsakodnevna rutina, v športu predvsem redna telesna vadba in treningi, ustvarja svojevrstno emocionalno gotovost, ki oblikuje športnikov ritem življenja, življenjski stil in identiteto. Individualne odločitve in prakse, ki niso del rutinskosti, pa so tiste, ki povzročajo nezavedne emocije, ki prihajajo na plan najpogosteje ob trenutkih tesnobe. Mladi

športnik je z leti vse bolj predan svoji športni izbiri, tako fizično kot emocionalno. Z vstopom v športne dvorane se je pričela njegova nova socializacija, ki se pogosto razlikuje od učenja, izbire in sprejemanja odločitev posameznikov, ki niso športniki. S tega vidika je šport svojevrstna subkultura, na katero posameznika vežejo dnevne interakcije, skupni pomeni in enake želje z vrstniki športniki.

Namen diplomskega dela je, da predstavim športnika kot individualni subjekt, ki se spoprijema z vplivi zunanjega okolja, kakšne so posledice tega in kako sprejema bremena, ki jih postavljajo v ospredje njegovi najbližji kot tudi vrstniki ter kako to vpliva na njegovo osebno pojmovanje lastnega športnega uspeha. Kot prvo začenjam s splošno razpravo o identiteti posameznika v današnji družbi ter njegovim novodobnim življenjskim stilom. Prvotna potreba pri oblikovanju identitete je vstop v institucijo, ki posamezniku ponuja možnosti oblikovanja in potrjevanja njegove edinstvenosti. Kot subjekt v športni instituciji se posameznik srečuje s smernicami, ki v ospredje postavljajo dejstvo, da je superiornost potrebno dokazovati, kar povzroča številne psihološke pritiske mlademu športniku. Visoka merila doseganja športnih uspehov, ki jih postavlja tako javnost kot okolje športnikovih najbližjih, pogosto privedejo do številnih negativnih posledic. Osredotočila se bom na eno izmed najpogostejših pri športnikih, in sicer kognitivni strah, za katerega menim, da ga spodbudi tako emocionalna kot finančna ne/stabilnost socialne opore najbližjih. Svoje teoretične izsledke povezujem tudi s svojimi izkušnjami v sferi športa, ki jih bom preverila in podkrepila z empirično raziskavo pojasnjevanja dejavnikov kognitivnega strahu in športne uspešnosti, ki hkrati predstavlja drugi del diplomske naloge. Predvsem me zanima, kako posameznik dojema športni uspeh, in kakšen pomen mu pripisuje v odvisnosti od zunanjih dejavnikov. Primarni namen mojega dela bo tako raziskovanje vpliva emocionalne in finančne socialne opore na lastno ocenjevanje uspešnosti športnika in na njegov kognitivni strah.

2 ŽIVLJENJSKI PROCESI V DANAŠNJI DRUŽBI

Premik od industrijske k postmoderne dobi se izraža v spremembah družbenih struktur. Zaznati ni le tehnološkega napredka in ženske emancipacije na različnih področjih, temveč tudi spremembo življenjskega stila in tempa delovanja celotne družbe ter mesto posameznika v družbi. V nasprotju z moderno, ki je poznala za vsak problem enoznačno rešitev, proces postmoderne ni trdno določen, ampak vse bolj negotov, večpomenski in refleksiven, kjer se posameznik vse bolj sooča z zaželenimi in nezaželenimi posledicami njenega divjega delovanja. Zato Beck (2001) današnjo družbo poimenuje kar družba tveganja, kar pomeni hkrati znanstvena, medijska in informacijska družba, ki ima nove vire konflikta kot tudi konsenza. Postmodernost je torej začela spreminjati naša družbena gibanja, s čimer je vplivala na najpomembnejši del človeka – njegovo individualnost. Ali kot pravita Beck in Beck Gernsheim:

»Ob razširitvi razpona možnosti in naraščanju potreb po odločanju med možnostmi, narašča tudi potreba po individualnem delovanju, po prilagajanju, po koordinaciji in integraciji. Da ne bi propadli, morajo biti posamezniki sposobni načrtovati dolgoročno in se prilagajati spremembam; morajo organizirati in improvizirati, postavljati cilje, prepoznavati ovire, sprejemati poraze in se spuščati v nove začetke. Potrebujemo iniciativo, trdovratnost, fleksibilnost in odpornost ob razočaranju.« (Beck in Beck Gernsheim, 1996: 820.)

Z novodobnimi življenjskimi spremembami se je tako začel proces individualizacije, ki pa ne označuje osamljenosti, izolacije, nepovezanosti in konec družbenega skupnega življenja, ampak prenavljanje industrijske družbe, kjer morajo posamezniki producirati za dobrobit družbe in države (Beck, 1994: 13). Torej proces individualizacije ni homogen in enoznačen, pač pa predstavlja izzive in tveganja. Kot temeljni izziv pa predstavlja vključenost posameznika v družbeno skupino, da se v njo integrira kot del celote in deluje v skladu z normami in vrednotami. Le-te pa se razlikujejo glede na dejavnost in prioritete družbene skupine. Z demokratičnimi globalnimi gibanji so posamezniki pridobili tudi vse več svoboščin in pravic, ki se seveda vežejo na vse večje obligacije. Zaradi kompleksnosti družbenih odnosov smo pogosto nesposobni utemeljeno sprejemati primerne in potrebne odločitve ter se

zavedati moralnih vrednot in posledic, ki temu sledijo. In čeprav še vedno delujemo pod okriljem države in njenimi pravicami, imamo možnost odločanja o sebi, svoji identiteti in družbeni povezanosti ne glede na to, kateri družbeni skupini pripadamo. Kljub temu da sledimo normam in vrednotam ter upoštevamo prioritete družbe, razvijamo svojo lastno identiteto, ki je unikatna.

Identiteta je torej način, na katerega se posamezniki ali kolektivitete razlikujejo v primerjavi z drugimi posamezniki ali kolektivitetami, sestojijo iz podobnosti in razlik (Ule, 2000: 3). O človeških identitetah lahko govorimo tudi kot o socialnih identitetah. So stvar dogovorov, (ne)strinjanja, inovacij, konvencij itd. In ker je identiteta refleksivno ustvarjena skozi interakcije in institucije, si le težko predstavljamo človeško delovanje brez nje. Tudi, če gre za popolnega tujca, ki ga srečamo na ulici, ga z identifikacijo lociramo v našem mentalnem procesu. Res je, da pogosto prihaja do napačnih, zmotnih identitet, srečujemo pa se tudi z ogroženostjo, krizo in celo izgubo identitete, ki jo povzročajo predvsem zunanji pritiski na naš notranji subjektivni svet.

Kakšne pa so posledice današnje družbe, družbe tveganja za oblikovanje subjekta in njegove socialne identitete? Refleksivna moderna družba je označena z modernizacijo znanja, ki pa posledično proizvaja negotovost, neobvladljivost in nestabilnost. Danes se posameznik srečuje s problemi, ki ogrožajo njegovo svobodo in povzročajo občutek negotovosti in strahu. Posameznik mora zato izoblikovati čim bolj individualno in avtonomno življenjsko zgodbo, razviti trdno in fleksibilno identiteto, kar pa je v današnjih pluralnih razmerah refleksivne moderne izjemno težavno.

Pomembni dejavnik premagovanja tovrstnih ovir je sposobnost nadzorovanja in upravljanja posameznikovih emocij, vedenj, komuniciranj, interakcij, zaznavanj in čutenj, ki so del sklopa identitet, ki jih posamezniki zavzemajo in v skladu s svojimi pravili in željami spreminjajo, preoblikujejo in nenazadnje prilagajajo, ko vstopajo v novo okolje. Še ne dolgo tega so se razprave identitete upirale na zgodovinske in kulturne elemente, kjer je bil posameznik veliko bolj kot danes vezan na določen kraj bivanja, navade in pravila vedenja. Danes pa je zaradi globalnih gibanj zaznati premik k individualizaciji in uveljavljanjem posameznikovega lastnega bita v prostoru, kjer ima zase največ koristi. Tako vsak posameznik zavzema svojo identiteto in jo uveljavlja na tistih področjih, kjer izkazuje največ znanja, motivacije in želje po

uspehu (Duquin, 2002: 478-480). Eno izmed takih področij je športna sfera, kjer športnik spoznava svojevrstno športno kulturo, odpirajo se mu nove možnosti in priložnosti ter s tem odgovornosti in pravice. Poleg tega se srečuje s mnogimi tveganji, tako psihološkimi kot fiziološkimi, vendar pa je šport hkrati eno izmed področij, ki omogoča preseganje teh tveganj. Športniki so vajeni pritiskov zunanjega okolja, zato jih tudi lažje premagujejo na drugih družbenih področjih (npr. v šoli). Potrebno je ločiti med športniki, ki se redno rekreativno ukvarjajo s športom ter tistimi, ki dojemajo šport kot profesijo in se udeležujejo tekmovanj. Medtem ko se slednji borijo za najvišja mesta, rekreativni športniki jemljejo šport kot zabavo, zdravstveno nujo ali pa enostavno kot potrebo po aktivnosti. Vendar vsak izmed njih teži k svoji individualnosti in razvoju identitete na različne načine.

Nekateri športniki bodo tako z dnevno aktivnostjo težili k originalnosti in si s tem prizadevali, da bi ubežali kopiranju mladostniških identitet, nekateri k obvladovanju številnih razsežnosti lastnih interesov, nekateri pa bodo preprosto iskali življenjsko kariero v najširšem smislu.

3 ŠPORT V DRUŽBI

Oblike participacije posameznikov v športu, s katero se oblikuje individualna identita, so različne – posameznik¹ lahko sodeluje kot športnik, trener, sodnik, organizator, navijač ali gledalec. Ne glede na vlogo, je šport posebna oblika posameznikove in družbene dejavnosti, ki oblikuje osebnost, normativno, vrednotno in emocionalno plat posameznika, podobno kot glasbeno, likovno, pesniško in drugo ustvarjanje. Preko športa se naučimo trdega dela, discipline, zavzetosti in še marsičesa. Športna dejavnost posamezniku na individualni ravni prinaša različne koristi:

- *telesne koristi*: redna in primerna športna aktivnost omogoča skladen telesni razvoj moči, gibljivosti in vzdržljivosti. Poleg tega se izostrijo nekateri čuti in s tem si omogočimo hitro odzivanje na nepredvidljive okoliščine. Preko športne aktivnosti posameznik spozna svoje telo, zmožnosti in omejitve.

- *psihične koristi*: s povečanjem športnih sposobnosti in zmožnosti se poveča tudi samozavest in takšno znanje se prenese tudi na druga življenjska področja. Posameznik se nauči odgovornosti do drugih in discipline, ki ti pokažeta, da je vedno potrebno skušati doseči zastavljen cilj in se obraniti najkrajše poti pri doseganju le-tega.

- *družbene koristi*: pri športnih aktivnosti posameznik sklene mnogo prijateljstev, poleg tega posamezniku nudi okolje varnega in koristnega preživljanja prostega časa. Posameznik srečuje tudi številne pripadnike drugih generacij, religioznih prepričanj, rasnih in razrednih pripadnosti.

Želje mladega športnika so velike. Poleg tega da se želi imeti dobro in se zabavati s športnimi kolegi ter naučiti kaj novega in napredovati, si želi tudi oporo in spodbudo od svojih najbližjih, ki spremljajo njegovo športno pot in so ponosni nanj ne glede na rezultat. S tega vidika je potrebno izpostaviti številna vodila vzgoje mladih športnikov, v luči katerih naj bi njegovi najbližji imeli realna pričakovanja glede njegovih sposobnosti, prav tako pa naj ne bi izvajali fizičnih pritiskov zaradi športne neuspešnosti.

(Fleishman, Hosta, Smrdu, 2004: 2 - 7)

¹ Skozi celotno diplomsko delo je kot referenčni pojem/oseba uporabljena tretja oseba ednine moškega spola – pri tem gre zgolj za poenostavljeno slovnično obliko, ki omogoča preglednejše pisanje in branje teksta. V tem pogledu se seveda v nediskriminatorni luči v referenčnem pojmu/osebi nagovorjene tudi predstavnice ženskega spola, posameznice in športnice.

3.1 TEORIJA ŠPORTNE IDENTITETE

Šport kot telesna dejavnost se lahko izvaja kot rekreacija ali pa kot profesija² na ravni tekmovanj. Podobno kot na številna opravila, se tudi na športno aktivnost človek odziva s celovito osebnostjo. Športna aktivnost je hkrati izraz aktivnosti, kreativnosti in ekspresivnosti. Šport in delovanje v instituciji športa sta spodbujevalca razvoja in zorenja, oblikovanja integritete in duhovnega zavedanja. Pri športnem delovanju je posameznik nedeljiva družbena in telesna celota. Športnik se najde kot fizični in mentalni kot tudi družbeni in spiritalni subjekt v objektivnem prostoru športnega sveta, ki ga dojema raznoliko glede na situacijske domene.

Teorija športne identitete se osredotoča predvsem na odnos med jazom, družbo in izvrševanjem vlog znotraj športne družbene skupine (Weiss, 2001: 396). Potreba po uveljavljanju in priznanju, samopotrjevanju, moči, obvladovanju prostora, časa, nasprotnika in nenazadnje obvladovanje samega sebe so dominantni motivi, ki popeljejo posameznika v športno aktivnost. Vsak posameznik torej deluje v odnosu samo-potrditve, torej potrjevanja lastne identitete, hkrati pa je soodvisen od drugih, saj se preko drugih uči norm in vrednot delovanja.

Identiteta športnika ni le predmet posameznikove individualnosti, temveč tudi zunanjih dejavnikov. »Že od nekdaj sta šport in družbena hierarhija tesno povezani, tudi športna participacija potemtakem ni vedno individualna odločitev, ampak je odvisna od finančnih virov, družbenega statusa, kulturnega pomena določenega športa in posameznikovega odnosa do naštetega« (Sugden in Tomlinson, 2002: 309, 318). Člani visoke družbe bodo glede na svoj visoki standard in status, športno sposobnost izkazovali preko stereotipnih elitnih športnih panog, kot sta golf in tenis, ter temu primerno prevzemali družbene vloge. Splošno gledano je torej šport »tako družbena kot kulturna pogojena oblika« posameznikovega in kolektivnega delovanja (Hargreaves in McDonald, 2002: 58). Tako kultura kot družba sta tisti, ki kreirata in spodbujata športnikovo zavedno kot nezavedno vedenje.

² Šport kot profesija ni mišljen kot poklic, s katerim pridobivaš finančna sredstva za življenje, temveč kot redna športna aktivnost, ki je potrebna za udeležitev večjih tekmovanj in uspehov.

Šport je v takšnem pogledu nekakšen kulturni program, ki ga izbirajo natanko določene skupine ljudi in s katerim se njihova pripadnost in kolektivnost še bolj utrjuje. Njihove vsakodnevne, tudi nevidne in komaj opazne, kulturne in družbene prakse varujejo oziroma reproducirajo njihovo moč in privilegije (Kusz, 2001: 393). Kultura določene družbe je hkrati individualni fenomen ter plod skupne izkušnje posameznikov, ki dajejo pomene družbenemu svetu. Zato nekateri, kot je Morgan (2002), pravijo, da je družbena teorija športa enaka družbeni teoriji kulturnih praks. Ali kot trdi Blanchard (2002), šport je poseben element kulture, obravnavan kot ločena institucija, vendar še vedno kot kulturna institucija, ki se povezuje z drugimi. Torej neodvisna institucija s kulturnimi rituali, ki določajo vedenje posameznikov, in ki so del nje. Z vključitvijo v športno organizacijo se prične športna socializacija, ki se razlikuje od splošne socializacije posameznika. Razvija se športna kultura praks, prepričanj, norm in vrednot, posameznik stremi k športnim ciljem in je vse bolj poglobljen v športna pravila. Šport je torej pomemben kulturni fenomen, ki ga posamezniki prakticirajo z različnimi nameni – na primer biti aktivni in dobrega zdravja, biti lep in imeti lepo telo, ali pa preprosto biti najboljši.

Šport lahko tako smatramo kot svojevrstno subkulturo z mehanizmom družbene kontrole, ki predstavlja splet različnih interakcij ali odgovor okolja, preko katerega udeleženec izkazuje svoje sposobnosti in kvalitete kot so spretnost, krepkost, inteligentost, znanje, pogum, samokontrola itd. (Ellzen, 2002: 370). Športna aktivnost posameznika je tako lahko razumljena kot plod individualnih dejavnikov (posameznikova volja, izbira) ali kot nekaj izven posameznika (kulturne in družbene strukture) (Donnelly, 2002: 78, 83). Šport kot oblika subkulture zato ne reflektira le oblikovanja odnosov znotraj izbranega kolektiva, temveč tudi zunanje vplive, ki pogosto nehote spodbujajo nasprotovanja in transformacije v perspektivi širše družbe. Športnikovo oblikovanje identitete je tako zelo odvisno od vplivov pomembnih drugih oziroma njegovih najbližjih, največkrat so to mama/oče, sestra/brat, partner/ka, ki se velikokrat s svojim spodbujanjem in s svojo (emocionalno) ne/oporo postavljajo ob bok zunanjim pritiskom. Takšno vedenje njegovih najbližjih lahko športnik velikokrat zaznava kot negativni pritisk in se zato v iskanju podpore obrača na tretje osebe, kot so ekipa, kolegi, trenerji, sponzorji itd. Na ta način športnik generalizira in reflektira identiteto drugih, pri čemer pa se lahko pogosto pojavi problem zamegljenosti lastne. Tako svojevrstna subkultura stanja znotraj športa izzovejo različne emocionalne

odzive, športnikovo emocionalno življenje pa je obarvano s svojevrstnimi vrednotami, ki se razlikujejo od tistih v dominantni kulturi - ali kot pravi Duguin:

»Šport je gibanje, zaupanje in želja, ki skupaj tvorijo raznolike dogodke s središčem čustvenosti. Šport je učitelj in oblikovalec vrednot in emocionalnega življenja. Športne izkušnje lahko obogatijo emocionalni razvoj s kultivacijo zmožnosti za previdnost, samovrednotenje, voljo, dobrega presojanja, sočutje, razumevanje, ljubezen in prijateljstvo. Šport pa lahko tudi oslabi medsebojne odnose in samovrednotenje ob sodelovanju občutka strahu, nezadovoljstva, zavisti, sovraštva, samousmiljenja, obupa, brezčutnosti in alienacije.»

(Duguin, 2002: 477.)

Emocije, ki se pojavljajo v kontekstu športne institucije in tudi tiste, ki jih doživljajo posamezniki onkraj športa, so torej pomembni in značilni dejavniki individualne (športnikove) identitete. Preko športa posameznik izkusi poleg fizične zmožnosti tudi čustvene zmogljivosti in njene meje. V luči že omenjene kulture športnih organizacij in svojevrstnega subkulturnega značaja institucije športa je torej tudi emocionalna plat športnika tista, ki je ključnega pomena pri oblikovanju njegove družbeno specifične identitete.

3.2 ŠPORT KOT ŽIVLJENJSKI STIL IN PROFESIJA

Življenjski stil je specifičen način delovanja, ki nas usmerja v različnih okoliščinah in hkrati tisti dejavnik, po katerem nas drugi presojuje. Dandanes namreč ni v tolikšni meri pomembno, kdo in kaj si, ampak po čem se razlikuješ od drugih, po čem si nezamenljiv, enkrat in obenem prepoznaven. Biti "fit" je življenjski stil, ki ga zapovedujejo tudi globalne smernice, vse, kar je nasprotno, pa je nespodobno. »Vitkost ne označuje le dobro zdravje, ampak tudi samodisciplino in moralno odgovornost, medtem ko debelost označuje lenobo, emocionalno šibkost in moralno zavrženost.« (Waddington, 2002: 410.) Mlada dekleta se bodo tako npr. odpravila na ure aerobike, fantje pa na fitnes. S tem pa bodo nevede prevzemali življenjski stil, ki ga zapoveduje širša družba, pogosto ravno preko športnih aktivnosti.

Hkrati pa se omenjeni mladostniki razlikujejo od posameznikov, ki so odraščali v precej bolj tesni povezavi s športom. Slednji so vstopili v določeno športno panogo in svet sistematičnih treningov ter urjenja telesa že kot otroci in so svojo športno pot tudi nadaljevali v obdobju najstništva, mladostništva in pogosto tudi v obdobju odraslosti - tako so se socializirali skozi šport in sčasoma športno sfero pričeli dojemati kot profesionalno dejavnost. Za presego le-tega je potreben športnikov močan jaz, ki bo sposoben sprejeti in spoštovati določena pravila in obveznosti.

Izbira življenjskega stila je pomembna pri oblikovanju samoidentitete in dnevnih aktivnosti (Giddens, 1991: 4). Že v mladosti se namreč začenja primarno oblikovanje trajnih življenjskih stilov in vrednotnih usmeritev ter s tem posledično pripravljenosti za sprejemanje tveganih in pomembnih odločitev ter oblikovanje identitete. Medtem ko se mladi lahko izognejo tradicionalnim vezem, po drugi strani postajajo vse bolj odvisni od pritiskov institucij, v katere se neposredno vključujejo – npr. izobraževalni sistem, trg delovne sile, socialno zavarovanje in zdravstvo, športne institucije itd. Mladi športniki tako razvijajo svojo identiteto na vsaj dveh pomembnih področjih: med vrstniki izobraževalnega sistema in vrstniki športne institucije. Vzpostaviti morajo neko ravnotežje, da izpolnijo tako svoja pričakovanja kot pričakovanja najbližjih. Pri tem pa so fantazije in želje mladega športnika tiste, ki bodo odločale, katero identiteto bo dokončno prevzel in nadalje razvijal. Z bolj aktivnimi treningi se bo športnik vse manj družil z vrstniki iz prevladujočega izobraževalnega sistema, torej bo vse bolj prevzemal navade, pravila in norme, ki jih zapoveduje športna profesija in njen alternativni sistem izobraževanja. Šport kot način delovanja in življenjski stil bo posamezniku postal prioriteta, ki se ji bo le s težka odpovedal.

Ko športnik enkrat prične dojemati šport kot profesijo, sčasoma pride tudi do želje po uveljavitvi na izbranem športnem področju. Popizt (v Weiss, 2001) omenja *pet družbenih subjektivet*, skozi katere se posameznik identificira v športni organizaciji:

1. *Identificiranje kot članstvo s športno skupino*: poglobitveni cilj je skupno delovanje, solidarnost in enakovrednost z drugimi. Občutek pripadnosti predstavlja osnovno družbeno izkustvo in samookrepitev identitete. Tovrstno identificiranje mora biti nujno uveljavljeno v skupinskih športih, npr. v nogometu, rokometu, košarki, hokeju itd.

2. *Identificiranje na osnovi specifičnih vlog*: pripadnost športni skupini je odvisno od starosti, spola in družbenega razreda, kateremu posameznik pripada - golf bodo na

primer igrali premožni, ženstvenost se bo kazala skozi gimnastičnost, moškost skozi bodybuilding itn.

3. *Identificiranje skozi pridobljene vloge:* le-to je možno skozi pripadnost profesionalnemu športu oziroma skozi uspeh športnika, saj nove pridobitve posameznik vrednoti kot uspeh in tako vstopa v nove družbene vloge, ki so podkrepljene z nagradami in družbenim položajem v družbi.

4. *Identificiranje skozi oči javnosti:* z odmevnejšimi rezultati posameznika javnost prepozna kot pomembnega na športnem področju. Javnost je nato tista, ki ocenjuje uspešnost oziroma neuspešnost športnika. Pri tem pa mora biti športnik pripravljen tako na pohvale kot na kritike.

5. *Identificiranje skozi svojo identiteto:* tovrstno identificiranje je ravno nasprotno od prvega tipa. Biti devianten, poseben in edinstven je tisto, kar je potrebno pri individualnih športih (pogosto označenih kot alternativnih športih), kjer posameznik želi doseči samopotrditev. Športnik gradi na originalnosti, avtonomnosti in individualni nezamenljivosti. Izkazati se mora kot izvorna, kreativna in fleksibilna oseba.

Nekateri torej le sledijo zapovedim globalne družbe in šport smatrajo kot potrebo ali nujo, medtem ko drugi z vse večjim prizadevanjem, morda tudi nehote, vstopajo v športno sfero kot obliko profesionalne dejavnosti. S tem pa slednji v večji meri pogosto ponotranjajo značilnosti tekmovalnega športa in attribute vrhunskih športnikov - kot so borbenost, tekmovalnost, samozavestnost, organiziranost, ambicioznost, odločnost, dovršenost itd.

3.3 VKLJUČEVANJE POSAMEZNIKA V ŠPORTNO INSTITUCIJO

Športna institucija je organizirana skupnost ljudi, kjer se prepletajo specifični družbeni in ekonomski odnosi (Bale, 2002). Z vidika vsestranske socializacije otrok se največkrat tudi starši odločajo za vključitev svojih najmlajših v športne institucije, kljub temu da nekateri otroci ne kažejo motoričnih sposobnosti za profesionalnega športnika. Kasneje so tudi otroci sposobni sami oceniti, ali imajo sposobnost večjega fizičnega napora in resnično željo nenehnega dokazovanja. Ambicije staršev so prvotni razlogi vključitve otroka v športno institucijo, ki naj bi mu prinašale koristi tako fiziološkega izvora (pridobitev in razvoj osnovnih motoričnih sposobnosti) kot tudi družbenega izvora (socializacija, nove izkušnje, druženje itd.).

Z vstopom v različne institucije, skupnosti ali društva se krepijo socialne interakcije. Posameznikova pripadnost bo toliko večja, kolikor bolj se bo identificiral z institucijo in njenimi ideali, v katerih se je potrebno nenehno potrjevati in pogajati (Lash, 1994). Posameznik se bo uklonil vsem tistim institucijam, v katerih se prepozna kot avtonomni in odgovorni subjekt. V katere institucije bo posameznik vlagal svoje želje in hotenja, pa je odvisno od njegovih potreb, sposobnosti, znanja in veščin. Preko spontanih in zavestnih odločitev bo postal član institucije, v kateri mu bodo ostali člani predstavljali pomembne tretje osebe, preko katerih se bodo oblikovala njegova pričakovanja, kakor tudi pričakovanja njegovih najbližjih. Potemtakem identiteta ni le dosežek posameznika, ampak se uvršča v strukturo družbenih konstrukcij in diskurzov, kjer se prepozna kot subjekt kolektivnih socialnih dejavnosti – torej kot član določene družbene skupine in njihove kulture. S takšnega vidika v luči tvorjenja športnih organizacij ni dovolj, da se le ustvari organizacija in program, ki omogoča določene športne dejavnosti. Potrebna je tudi učinkovita organizacija, ki bo omogočala razvoj celovite posameznikove identitete (Fine and Mechling v Fisher in ostali, 2001: 305).

Starši se velikokrat odločajo vključiti svoje otroke v zgodnji mladosti v neko institucijo, ki bo otrokom v »odnosu s preteklimi izkušnjami staršev pustila močne pozitivne emocije« in počutja (Giddens, 1994: 74). Drugače povedano, glasbeniki bodo verjetno svoje otroke vključili v glasbene šole, športniki pa v športne dejavnosti,

pogosto predvsem v gimnastiko, s katero otrok tudi najhitreje pridobi osnovne motorične sposobnosti.

Čeprav sprva otrok spoznava šport predvsem s kreativno igro preko socialnih vlog, oblikovanja skupin in lastne identitete (Ule, 2000: 48), ga vsakodnevna prisotnost na športnem terenu vse bolj vodi v šport kot profesijo in ima podobne trajne učinke kot dnevna prisotnost v šoli. Pri tem je slednja nujna, kar predstavlja otroku praviloma večji odpor. Prisotnost na treningih pa je sprva precej manj obvezujoč, zato je otroku v večje veselje, s tem pa obstaja večja možnost, da se bo otrok bolj zblížal s športnimi vrstniki (kot pa s šolskimi). Navidez neobvezna redna vadba in igrivo prevzemanje delovnih navad v športni instituciji pogosto potencirajo tudi otrokovo identiteto. Tako je v športu s pomočjo le-tega mladostnik sposoben zgraditi močan jaz, ki ga bo zmožen uveljavljati tudi na drugih področjih in družbenih sferah izven športa. Deloma je to seveda odvisno od stopnje pritiskov zunanjega okolja, in koliko se jim je posameznik pripravljen podrediti. V tem pogledu z drugimi besedam šport ne predstavlja le subkulture temveč tudi prototip dominantne kulture, saj z vzgajanjem mladine in uspešnih športnikov oblikuje večinske vrednote v neki družbi, moralni red družbe in vzorniške obrazce identitet ali življenjskih stilov, ki naj bi jih prevzemali tudi ostali otroci.

3.3.1 POZITIVNI IN NEGATIVNI VIDIKI VKLJUČEVANJA V ŠPORTNO INSTITUCIJO

Starši imajo primarno vlogo pri spodbujanju in podpiranju svojih otrok v njihovem življenju. Zato nas vse spremembe, ki se dogajajo v svetu, ne prizadenejo toliko kot spremembe, povezane z družinskim okoljem. Ena izmed značilnosti tradicionalnih družin je bila, da so otroci predstavljali ekonomsko prednost, danes pa je rojstvo otroka v precejšnji meri pogojeno od finančne plati in emocionalne zrelosti bodočih staršev. Ali smo pripravljeni nositi še dodatno odgovornost, se finančno odpovedati svojim najljubšim stvarim in vso koncentracijo usmeriti na novorojenčka, je vprašanje skoraj vsakega bodočega starša. Giddens o tem govori kot o demokraciji emocij (*democracy of the emotions*), ki nakazuje na sposobnost uveljavljanja avtoritete nad otrokom in mu hkrati tudi dopušča sistem enakopravnosti. Predvsem pa

je pomembno, da starši znajo prisluhnuti svojim otrokom in jih podpirajo v njihovih željah in hotenjih, če je le-to v njihovi moči.

Pogled v preteklost nam nakazuje, da se podpora za otrokovo participacijo v športu spreminja glede na spremembe v družinskem življenju. V zadnjih 30-ih letih se je z ekonomsko rastjo zahodnih in evropskih držav začela spreminjati zasebna družinska sfera, čemur ustrezno sledi tudi transformacija življenjskega stila in starševstva. Prednost je vse bolj usmerjena na otrokove želje in hotenja, skratka na njihovo dobrobit. Tako so Fridlund, Kristen in Patriksson (2003) v svoji raziskavi ugotavljali glavne razloge, ki so vplivali na vključitev otroka v športno organizacijo. Sicer vzorec predstavljajo starši fizično nezmožnostnih otrok, vendar so poudarili, da bi do zelo podobnih rezultatov prišli, četudi bi bili to starši popolno fizično zmogljivih otrok, ali pa če bi sama raziskava potekala na področju dominantnega sistema izobraževanja. Prišli so do končnega sklepa, da starši svojega otroka vključijo v športno organizacijo zaradi treh pglavitnih dejavnikov:

- *zdravstveni razlog*: vodilo je biti zdrav, kjer so predvsem navajali, da se njihovi otroci počutijo bolje in hrati tudi razvijajo motorične sposobnosti, kot so koordinacija, moč in mobilnost, ki jih z igranjem na igriščih s sovrstniki ali pa s posedanjem doma in s sprehodi v naravo ne bi dosegli. Z motoričnimi vajami, s katerimi odkrivajo svoje zmogljivosti in sposobnosti, pri tem pa uporabljajo svoj stil in način sproščanja, vplivajo na svoje celotno telo in se preizkušajo v svoji koncentraciji in potrpežljivosti.

- *biti del družbene skupine*: spoznati druge in dobiti občutek skupnosti in pripadnosti, se imeti dobro, se zabavati, biti navdušen in ustvarjati nova prijateljstva skozi športne aktivnosti so razlogi, ki so prepričali starše, da otroke vključijo v športno organizacijo. Športna dejavnost predstavlja tudi dodatno vez med starši in otroci, saj je nekaj, kar je v interesu tako enih kot drugih.

- *učenje športnih aktivnosti*: nanaša se predvsem na odkrivanje športnih aktivnosti in razsežnosti, ki jih morda otrok s športno vzgojo v osnovni in kasneje srednji šoli morda ne bo pridobil. Če se športna aktivnost nanaša na že povedana dejstva – koordinacija, moč itd. – se razsežnosti športne aktivnosti razumejo kot doseganje samozavesti, novega znanja in veščin. Za starše je namreč zelo pomembno, da so, in da bodo njihovi otroci pri kateremkoli opravilu verjeli vase, bili samozavestni, samoorganizirani in opravili svoje delo najbolje. Tedenski obisk športnih organizacij

ustvarja napredek v znanju in veščinah, kar povečuje otrokovo samozavest o njihovem delovanju.

Tako kot družina vpliva na športnika, tudi šport spreminja življenjski stil in vsakodnevne rutine ostalih članov družine. Gre za obojestransko učinkovanje, ki ga Waddington (2002) klasificira v naslednjih točkah:

- *finančni vpliv*: starši so tisti, ki se slej kot prej srečajo s stroški, ki jih narekuje določen šport (prevoz, članarina, oprema, priprave itd.). Vendar kaj če si tega ne morejo privoščiti? Res je, da starši želijo nameniti vsak sleherni prihodek svojim otrokom in so sami na primer prikrajšani ostalih dobrin, hkrati pa je tudi dejstvo, da mnogi številne športe ocenjujejo kot zelo drage (npr. tenis, hokej, ples, smučanje, kolesarjene itd.). Torej če športnik nima sponzorja, se njegove možnosti za uvrstitev v elitne skupine zmanjšujejo. Določeni športi zahtevajo več letnih priprav, ki pa si jih številne družine in njihov družinski proračun ne morejo privoščiti. Priprave so sicer namenjene izključno potenciranju boljše pripravljenosti, zato tudi sami treningi niso klasično organizirani. Običajno velja nepisano pravilo, da se tisti, ki ne gredo skozi vse priprave in pripravljalno obdobje, le težko uvrstijo v ekipo najboljših in nato kaj kmalu odnehajo z aktivnimi treningi.
- *vpliv na družinske aktivnosti*: čas, ki ga zahteva šport, vpliva na dnevne, tedenske in letne aktivnosti družine. Celotna družina se mora prilagajati športnim dejavnostim otroka. Tako so na primer skupna nedeljska kosila le redko izvedljiva, med prazniki si starši ne morejo privoščiti daljših počitnic, prav tako letne počitnice starši urejajo glede na tekmovalno sezono ali priprave, ob prvi sončni pomladni soboti ne morejo na izlet zaradi tekmovalja itd. Vsakodnevne rutine se urejajo in prilagajajo športnim dejavnostim otroka, kar še dodatno potencira nezavedni strah otroka pred neuspehom – predvsem strah, da ne bo razočaral svoje najbližje, ki mu toliko nudijo in se mu praviloma ves čas podrejajo.
- *vpliv na odnos in emocionalno stran življenja družine*: kot največji problem se tu pojavi pravična obravnava v primeru večine otrok oziroma problem občutka zasenčenosti drugega otroka. V primeru, da se izmed dveh otrok le eden aktivno

ukvarja s športom, ima lahko to dolgotrajne posledice za drugega. Na tekmah, ki ponavadi potekajo med vikendi, so starši načeloma prisotni, še posebej če potekajo v bližnji okolici. Drugi otrok pa ima ob tem dve možnosti: preživi vikend kot gledalec in navijač, ali pa dan preživi s prijateljem pri drugi družini. V obeh primerih se lahko počuti zapostavljenega, pojavil se bo občutek zmedenosti, jeze, ljubosumja itd. Prav tako lahko v primeru slabih tekmovalnih dni in poraznih rezultatov pride do konfliktov med družinskimi člani. Športnikova frustracija se tako prenese na ostale člane družine tudi v obliki verižne reakcije. Lahko pa je tudi obratno, da se pričakovanja najbližjih niso uresničila in tako svojo jezo in slabo voljo prenesejo na športnika tekmovalca, ki že tako nosi veliko breme lastnih pričakovanj.

Številne študije (na primer Kay, 2000) nakazujejo, da podpiranje in spodbujanje svojega otroka k razvijanju športnega talenta postane prioriteta skoraj vsake družine, ki se za to odloči, s čimer se ji radikalno spremeni življenjski stil in vsakodnevne rutine.

4 KONCEPTUALIZACIJA USPEHA ŠPORTNIKA

Kot problematičnost na tem mestu izpostavljam različna vrednotenja pojma uspešnost. Le-to je lahko *objektivno* in *subjektivno*. Objektivna športnikova uspešnost, zmogljivost in sposobnost se kaže skozi dosežen rezultat na tekmovanjih. Vendar so tekmovanja tudi različno primerljiva - npr. svetovna prvenstva so višje rangirana od evropskih prvenstev. Tudi število udeležencev na tekmovanjih vpliva na objektivno ocenjevanja uspeha - npr. na tekmovanja svetovnega pokala (tekmovanja, kjer se točkujejo doseženi rezultati) ne prihajajo vedno vsi najboljši tekmovalci, zato lahko tisti, ki se zadržujejo nekoliko v ozadju, pridejo na najvišje stopničke. Zato je tudi v določenih primerih z objektivnega vidika težko oceniti športno uspešnost. Subjektivno zaznavanje uspešnosti pa poteka preko lastne percepcije, saj si sami zastavljamo cilje, s katerimi vrednotimo uspeh. Pri lastnih presojah je težko ostati objektivni, velikokrat nedoseženi cilj tako opravičujemo z drugimi dejavniki.

Subjektivno uspešnost lahko športnik vrednoti kot *ego orientiran uspeh*, kjer svoje uspehe in spodrsrljaje primerja z drugimi športniki njegove panoge, ali pa ga ovrednoti kot *delovno orientiran uspeh*, ki temelji na učenju novih veščin in izboljšanju same tehnike izvedbe (Nicholls v Biddle in Ntoumanis, 1999: 644). Do zanimive ugotovitve so prišli Dweck in ostali (v Ommundsen, 2001): ego orientiranim športnikom je zmogljivost dana, podarjena (so "naravno talentirani"), medtem pa delovno orientirani to posvojijo oziroma se tega naučijo (so "naučeno talentirani"). Če se je športnik v teku svoje kariere naučil zaupati v svoje zmogljivosti kot v prirojene, bo to izkoristil kot primerljivost z drugimi športniki. Pri tem bo, v primerjavi s športnikom z nasprotnimi lastnostmi, zaznaval bistveno večje negativne afekte in kot izhod iz tega bo vključil obrambni mehanizem (opravičevanje lastnih dejanj, ljubosumje itd.). Če pa športnik verjame v moč učenja, pridnost treninga in zmogljivost kot kvaliteto, ki jo razvija, bo svoj napredek zaznaval kot uspeh, zmanjšal negativne afekte ter pri tem začutil večje zadovoljstvo kot prvi.

Vendar ni nujno, da bo posameznik vedno odreagiral kot ego oziroma delovno orientiran. To je odvisno od samopredstave športnika, ki si jo nadene v določeni situaciji. V primeru, da športnik doseže cilj, ki si ga je zastavil in je vrednoten kot delovno orientiran, ni nujno, da bo takšen po tem rezultatu tudi ostal. Zaznavanje

športnega uspeha se razlikuje od posameznika do posameznika kot tudi pri samem posamezniku. Kljub temu da bodo morda športnikovi treningi delovno orientirani, bodo tekmovanja ego orientirana, saj so pričakovanja na tekmovanjih toliko večja. Ego in delovna orientiranost ter dojemanje uspeha se tako spreminja glede na čas in prostor. Vendar samo uspeh je tisti, ki prinese nagrade in potrditev, zato menim, da je ego orientiranost bolj značilna za športnike kot delovna orientiranost.

Primerjanje in spreminjanje ego orientiranosti v delovno orientiranost in obratno je dolgoročno, zato menim, da bi jih morali meriti na osnovi spremljanja celotne kariere športnika, torej od njegovih malih nog pa vse do zaključka športne poti, da bi lahko zaznali vsa nihanja glede na (ne)uspeh, zunanje vplive, (ne)pripravljenost športnika itd. Težko je torej postaviti neko splošno definicijo uspešnosti športnika. Zaznavanje uspešnosti športnika je odvisna tako od uspešnosti treningov kot tudi od rezultata na tekmovanjih. Menim, da je športnik uspešen, ko doseže notranje zadovoljstvo hkrati s svojim delom in rezultatom.

Samo vrednotenje navora, pripravljenosti in uspeha je v veliki meri odvisno od vplivov pomembnih tretjih oseb, ki poleg tega določajo tudi kognitivne, emocionalne in vedenjske vzorce, ki jih športniki ponotranijo in jih uporabijo kasneje, glede na okoliščine, v katerih se nahajajo, kot obrambne mehanizme. Zato je le težko obvladovati skupino športnikov, saj vsak od njih goji svojo športno identiteto. Vsakega posameznika je potrebno na drugačne načine motivirati, če želimo doseči uspeh, zato je potrebno nad skupino športnikov pridobiti pravilno avtoriteto, jim posamezno dodeliti primerne naloge, pravilno razdeliti v skupine, dati pravilne napotke in čas za pravilno izvedbo ter nazadnje tudi pravično nagraditi. Osnovna naloga trenerjev je maksimalna priprava svojih varovancev, saj se bo konec koncev tako pripravljenost športnika kot uspešnost trenerjevega dela reflektirala skozi tekmovanja, ki nenazadnje vplivajo na oblikovanje identitete športnika. Za uspešnost športnika torej niso potrebni le dobri trenerjevi napotki, temveč tudi pozitivna timska atmosfera, izzivi in prijateljstvo znotraj športne sfere (Rojšek, 95: 110). Vendar se velikokrat postavi v ospredje kalkulacija samointeresa in samopridobitve posameznika, kar predstavlja problem predvsem pri ekipnih športih, kjer je potrebna kolektivnost in enotnost. Če je šport definiran kot ekipni šport, torej šport, kjer istočasno v isti ekipi tekmujeta vsaj dva posameznika, mora odsevati tudi moralnost,

ne le etiko športa (v Morgan, 2002: 289)³, saj je od tega odvisen uspeh celotne ekipe in ne le posameznega športnika.

Zaznavanje uspeha športnika je odvisno tudi od vzgoje. Če se je športnik že kot otrok moral dokazovati in biti najboljši, na primer v primerjavi s svojim bratom ali sestrom, se takšen sistem vrednot in norm prenese tudi na druge družbene skupine. Kolikor bolj se v krogu najbližjih počuti zasenčenega, toliko bolj se bo v družbi vrstnikov izpostavljajal in postajal ego orientiran, predvsem pri izvedbi svojih vsakodnevnih običajnih nalog. Njegova dejanja bodo impulzivna, v določenih trenutkih celo nezavedna. Enako velja tudi pri otrocih brez sester in bratov, ki se morajo kot edini otroci v družini postavljati v ospredje. Sicer ni nujno, da bodo svojo uspešnost pridobivali z egoističnostjo, vendar obstaja velika verjetnost tega. Družina je torej ključnega pomena pri razvoju otrokovega športnega talenta in najbližji so hkrati tudi njihovi predstavniki socializacije in viri emocionalne opore. Najbližji vplivajo na njihovo vključenost v športno kulturo in jih usmerjajo k dosežkom, saj bo otrok ob večji podpori najbližjih lažje in z večjim veseljem stremel k ciljem. Odkrival bo nove vzorce identite, jih razvijal in uveljavljal skozi svojo športno pot. Vendar je poleg emocionalne in socialne opore najbližjih pomembna tudi finančna opora, ki izvira iz družbeno-ekonomskega statusa staršev. Starši iz delavskega/nížjega razreda lahko finančno nudijo manj kot tisti iz srednjega ali višjega. Takšna opora višjih in bogatejših družbenih razredov se odraža v nekaterih pomembnih dejavnikih - denimo osebni prevoz ali šolanje lahko kompenzirajo s privatnimi učnimi urami, športna oprema, izbrana prehrana ter ostali pogosto dragi preparati, članarine v športnih društvih in morebitno financiranje trenerjev, strokovnjakov, zdravnikov, pravnikov itd.

³ Poenostavljeno rečeno je morala posameznikova sposobnost ločevanja po dobrem in slabem, etika pa teorija o morali. V tem kontekstu športa je torej etika pristop k temu, kako posamezniki kot ekipe delujejo po določenih moralnih načelih.

5 DEJAVNIKI ŠPORTNE USPEŠNOSTI

Športna sfera je del *družbenega, individualnega in ekonomskega področja* (Bale, 2002: 172). Pri tem kot del družbenega področja v nadaljevanju študije izpostavljam vpliv emocionalne in finančne socialne opore najbližjih, največkrat družine, na športnikovo uspešnost oziroma neuspešnost. Kot del individualnega področja izpostavljam psihično in fizično pripravljenost športnika, kot del ekonomskega področja pa sponzoriranje športnika.

5.1 DVOREZNOST EMOCIONALNE IN FINANČNE SOCIALNE OPORE NAJBLIŽJIH

Otrokova participacija v športu je odvisna tako od finančne kot od emocionalne opore najbližjih. Tolikšna usmerjenost v dajanje opore ni nujno netežavna, zato lahko vnese številne razdore in konflikte v sicer harmonično družino. Kot sem že opozorila, se srečujemo s težavnimi okoliščinami, še posej takrat, ko je skoraj vsa opora (tudi nehote) namenjena le enemu izmed večih otrok. Pri tem so pogosto starši tisti, ki si veliko bolj želijo uspeha kot pa mladi športnik, zato ga s svojo močno željo na vsak način želijo vključiti v izbrano športno organizacijo, četudi ni športno talentiran. Pogled z druge strani naštetih dejavnikov pa kaže – kot sem tudi že opozorila - veliko razsežnost finančnega vpliva. Kot pravi Wilson (2002), je družbeni razred pozitivni napovedovalec športnega udejstvovanja in splošno so člani višjega razreda pogosteje tako športni udeleženci kot tudi športni navijači v številnih elitnih športih. Takšne zaključke poveže tako z ekonomskim statusom (dohodek družine) kot izobrazbenim statusom, ki se medsebojno dopolnjujeta. Zato menim, da sta emocionalna in finančna plat socialne opore dva izmed glavnih dejavnikov pri uspešnosti športnika, hkrati pa tudi poglavitna spodbujevalca negativnih afektov v športniku, ki se praviloma izražajo v obliki strahu, bojazni, frustracij in drugih neželjenih emocij.

Veliko oblik bojazni ali strahu se pojavi že v samem otroštvu. To so tako prikrite kot neprikrite različne oblike psiholoških frustracij, ki so odvisne tudi od socialnega okolja v katerem se otrok nahaja. Strah se tako praviloma pojavi v primerih, ko otrok začuti poljubno nevarnost. Pri tem otroci drugače dojemajo nevarnost kot pa odrasli

ljudje, občutek nevarnosti je namreč adaptiven in spremenljiv skozi leta izkušenj in odraščanja. Najpogostejše oblike strahu pri otrocih so strah pred živalmi, različnimi zvoki in manjkom svetlobe, torej temo. Kasneje pa prevladuje strah pred bolj artefaktnimi pojavi, kot so šolske ocene in uspehi na različnih področjih posameznikovega življenja (v Dadds in Barrett, 2001: 999).

Velikokrat obstajajo tudi nerazumljive razlage strahu. Do različnih nians strahu naletimo zaradi razlikovanja med spoloma, razvojnih obdobjih od otroštva pa vse do odraslosti in njihovega partikularnega pomena. Strah povroča različne *fiziološke simptome* (kot je 'metuljček' v trebuhu), *vedenjske znake* (kot je izogibanje, izolacija) in *kognitivne elemente* (kot je namerno osmešenje pred ostalimi - glej na primer Rojšek, 95: 107).

Z drugega zornega kota pa šport pomeni posamezniku ugodje, nezamenljivo srečo in veselje, potrjevanje in razvijanje osebnosti, iskanje notranje svobode in avtonomije. Le en sam trenutek ali eno samo dejstvo pa lahko prepreči športniku dosego le-tega. »Situacijski dejavniki so tisti, ki vplivajo na različne ljudi na različne načine ter obratno.« (v Gill, 2002: 230.) Le-ti zaradi svoje nepredvidljivosti delujejo posledično tudi kot negativni afekti. Kot najpogostejši negativni efekt v športnikovi karieri se pojavlja *kognitivni strah*, ki se lahko kratkoročno ali dolgoročno adaptira. Zaradi nepredvidljivosti dogodkov se kognitivni strah pojavi kot strah pred neuspehom, osramotitvijo in razočaranjem ter kasnejšim občutkom dolžnosti do najbližjih in negativnimi sodbami s strani ostale družbe (Bray, Martin and Widmeyer, 2000: 354). Kot največjo povezanost s kognitivnim strahom in na splošno s strahom pred določenim objektom se navaja družbena opora, predvsem opora najbližjih.

Gledano splošno lahko ljudje v različnih okoliščinah prejemamo različne oblike emocionalne opore, ki pa ne vodijo vedno v naslednje pozitivne učinke (Weiss v Drageset in Lindstrom, 2003: 402):

- vdanost (*attachment*): z vdanostjo nekoga dobimo občutek varnosti, ki pa po drugi strani lahko vodi do emocionalne zaprtosti, osamljenosti in izolacije;
- družbena integracija (*social integration*): vključitev v skupino še ne pomeni biti del nje, zato ima lahko enake stranske učinke kot vdanost;

- ponovno vrednotenje (*reassurance of worth*): v določenih okoliščinah prenehamo verjeti vase in za spremembo tega potrebujemo nekoga, ki bo povrnil zaupanje v lastne zmožnosti in veščine, kar lahko nadalje vodi do nizke ravni samopodobe;
- možnost vzgoje (*opportunity for nurturance*): pomoč drugim daje občutek zadovoljstva in samo-zmogljivosti;
- zanesljivo zavezništvo (*reliable alliance*): vedno je nekdo, na katerega se lahko zanesemo, saj v nasprotnem lahko postanemo ranljivi;
- vodenje (*guidance*): odnos z zaupanjem vredno osebo, ki daje nasvete, vendar tudi občutek lastne negotovosti;

Kakšno vrsto emocionalne opore bo posameznik nudil, prejel, in kako se odzval, je odvisno od samega posameznika in okoliščin, v katerih se giblje. Čeprav navajam v tem primeru opazne razloge za spodbuditev strahu, so le-ti velikokrat nezavedni in obravnavajo subjektivni strah kot neprijeten občutek, ki se je pojavil brez posebnega razloga.

5.2 KOGNITIVNI STRAH

Kognitivni strah je psihološka kategorija, določena z družbenimi dejavniki in se pojavi v določenih situacijah. Je emocionalni nered ali emocionalna motnja, ki se najprej pojavi v otroških letih ali pa kasneje v adolescenci obdobju. »Velikokrat kognitivni strah povzročijo družbeni problemi, kot so nepopularnost, slaba interakcija z vrstniki itd.« (v Barrett in Dadds, 2001: 1000.) Vendar lahko problemi takšne vrste strahu v primeru trajne prisotnosti vodijo tudi do kasnejših razvejanih in sekundarnih oblik fobije, ki povzročajo trajno družbeno izolacijo.

Travmatični dogodki, kot so nedosega zastavljenega cilja in razočaranje, so velikokrat povezani z odnosom starši – otroci in starševsko interakcijo z otrokovim temperamentom. Staršem se velikokrat zazdeva, da je otrok le sramežljiv, vendar v sebi skriva bistveno več, in sicer strah pred družbeno izolacijo in osramočenjem. »Ker so družbeni standardi vse bolj internalizirani, ne delujejo le zavestno, ampak tudi pod ravni racionalnega in zavestne kontrole sramu, krivde in strahu.« (v Murphy, Sheard in Waddington, 2002: 92.) Težko je doseči ravnovesje med dnevnimi aktivnostmi, željami in hotenji, še težje pa jih uskladiti z aktivnostmi, željami in

hotenji dominantne skupine. Drugače povedano - ni pomembno, kaj dosežemo, vendar kako uspešni bomo v tem, torej koliko bomo znali iztržiti za naš dosežek.

Ker je šport dandanes vse bolj specializiran, internacionaliziran in spektakuliziran, ni presenetljivo, da športniki, predvsem če so uspešni, sprejemajo tudi velike pritiske, ki spodbudijo različne strahove. Ko posameznik zaradi strahu, na primer pred ponovnim razočaranjem, izgubi motiv za iniciativnost, aktivnost in samopotrjevanje, prihaja do nepopolnih treningov, pomanjkanja delovne tehnike, kar rezultira v pomankljivo znanje in pripravljenost ter vse manjšo konkurenčno sposobnost ter nazadnje v nekaterih primerih tudi v agresijo. Prav tako se raven samokontrole in samozavesti dnevno znižuje. Ob vsakem večjem naporu se pojavi utrujenost, počasnost, depresivna raztresenost in dodatno nezadovoljstvo športnika, ki postaja vse manj motiviran za nadaljnje treninge. Skladno s tem se pojavi sprememba osebnosti, delovanja in vedenja. Najpogosteje je zaznati upor in predvsem nasprotovanje avtoritetam (trenerjem, staršem, sponzorjem itd.) in umik v ozadje napora treningov. Športne izkušnje tako niso posladkane s smetano, pač pa postanejo preplet frustracij in razočaranja.

Na spodbude s strani svojih najbližjih se bo športnik pred tekmovanjem lahko popolnoma drugače odzval kot pa pred običajnim treningom. Velikokrat tudi starši ne spodbujajo s pravilno izbiro, barvo in tonom besed: "Potrudi se, da boš najboljši." V tem stavku je zaznati večjo starševsko željo, čeprav si vsak želi biti najboljši, in negativni pritisk, ki izpodriva načelo, da je pomembno sodelovati in ne zmagati. Vendar je le težko osvojiti kontrolo nad svojim telesom. Vsak želi svojim najbližjim in najdražjim nuditi največ, včasih celo preveč. Vse ima seveda svojo mejo in prav tako tudi prevelika družinska vključenost v športno dejavnost otroka ima lahko za posledico nepotreben pritisk na njega. Starši, ki so se tudi sami v preteklosti ali pa se še danes vsaj rekreativno ukvarjajo s športom, bodo imeli drugačne poglede na športno sfero v primerjavi s starši, ki tega nikoli niso počeli. Vendar ponovno prinaša to pozitivne posledice, kot npr. boljše razumevanje položaja športnika, po drugi strani pa bo športnik imel zopet breme na sebi, saj bo želel pred starši dokazati, da je njegova sposobnost enaka njihovim.

Na športnikov kognitivni strah ima velik vpliv tudi finančna socialna opora, in sicer ne glede na to ali gre za praznjenje domače denarnice ali pa za sponzorska plačila. Ko so najbližji tisti, ki plačujejo večji del športnikove obveznosti, bo le-ta v primeru neuspeha lahko dobil občutek dolžnosti in krivde, strah ga bo stopiti pred najbližje, da ne bo deležen negativnih sodb. Nekoliko drugače je pri sponzorstvu. Sponzorji postavijo 'kvoto' športniku oziroma jih veže podpisana pogodba, kateri v primeru neuspeha lahko sledi izguba določenih ali vseh finančnih nadomestkov. Športniki tako še težje stopijo na tekmovalno prizorišče, saj jih zavedno, še pogosteje pa nezavedno, spremlja to dejstvo. Posledično sledi trema, padec koncentracije in nenazadnje še slab rezultat. Zato ni presenetljivo, da se prične zgolj kalkuliranje izgovorov, kot je poškodba, bolezen itd. Pri športnikih pa je zaznati tudi drugo vrsto strahu, ki pa ni tako pogosta kot kognitivni strah. To je *somatični strah*, »ki odseva spremembe v fiziološkem prebujanju, ko športnik stopi na tekmovalno prizorišče in ob navzočnosti občinstva pridejo na površje nezavedne reakcije, torej strah.« (v Bray, Martin and Widmeyer, 2000: 354.) Emocionalna in finančna socialna opora najbližjih sta torej glavna dejavnika, ki izzoveta veliko negativnih efektov, ki lahko vodijo v kognitivni in somatični strah: občutek izgubljenosti, sramežljivost, jeza, sovražnost, živčnost, razočaranje itd., ki jih spodbudi spomin na pretekle dogodke.

Reševanje strahu, tako kognitivnega kot somatičnega, je ena najtežjih nalog staršev in tudi psihologov. Tudi »tradicionalne oblike obvladovanja strahu in negotovosti v družbeno-moralnih okoljih, družinah, zakonu, moški in ženski vlogi odpovedo.« (Beck, 2001: 232.) Vsekakor se morajo spremeniti dnevne rutinske aktivnosti tako staršev kot otrok/športnikov, njihov odnos, verbalna in neverbalna interakcija, komunikacija, disciplinske vrednote, kar pa je zelo težka naloga športnikov. Že sama sprememba v rutinskem delovanju utruja človeka, kaj šele da prične s spreminjanjem vseh ostalih dejavnikov. Odpravljanje strahu predstavlja dolgoročno delo, saj je strah internaliziran v posamezniku. Velikokrat tudi oslabi ostale aspekte posameznika oziroma sposobnosti športnika. Čeprav nehote, se tudi kdaj uporablja napačna metoda odpravljanja strahu. Starši spodbujajo športnikovo avtonomijo, da naj sami poiščejo izvor strahu, saj sami niso specializirani za to področje. Na tem mestu je tudi trenerjem otežkočeno delo, saj mora poleg fizičnih in strokovnih napotkov poiskati tudi psihične napotke. Kognitivni strah je eden večjih problemov športnikov, ki se v

teku njihove športne kariere ne pojavi malokrat, predvsem če se mora športnik ves čas dokazovati pred svojimi vrstniki, najbližjimi ali mlajšimi, ki jim je vzor.

Upoštevati pa moramo tudi posredne dejavnike, ki vplivajo na zaznavanje uspeha in sprejemanje motivacijskih dejavnikov, kot sta npr. biološki razvoj in starost športnika, ki se medsebojno dopolnjujeta. Pri tem je zelo pomembno krizno starostno obdobje - pubertetniško obdobje, v katerem se predvsem dekleta pričnejo razvijati, športniki vse bolj spoznavajo svet izven športnega okolja, ki jih tudi privlači. Pri športnikih tega obdobja je potrebno biti zelo previden, saj jih vsaka malenkost lahko prežene iz športne sfere.

6 EKONOMSKI VIDIKI ŠPORTA

Sponzorstvo ali mecenstvo je že od nekdanj del športa – srednjeveške viteške turnirje je denimo podpirala aristokracija, prve vzpone v gorah so podpirali bogati razsvetljenci, številne panoge modernega sodobnega športa pa premožni meščanski sloj. Njegov vpliv se kaže v obnašanju in vedenju športnikov, ki so izpostavljeni njegovemu pritisku. S podpisom pogodbe o sponzorstvu se vzpostavi posebna vez ali odnos med sponzorjem in posameznikom oziroma ekipo, ki se s časoma vse bolj identificira kot član ali subjekt sponzoriranja. Poleg tega da dajo največkrat prednost sponzorskim izdelkom, tudi verjamejo v njegovo popolnost in jih pogosto prednostno kupujejo tudi ostali podporniki športnikov.

Široko gledano ima tako sponzoriranje pomembno vlogo pri vzpostavljanju kulture ekipe ali posameznikov ter tudi njihovih navdušencev. Namreč »skupina ali ekipa posameznikov ustvari norme, ki jim navijači prav tako sledijo z namenom vzpostavitve posebne vezi med njimi in favorizirano ekipo.« (Dalakas in Kropp, 2002: 25.) Da se ta vez ohranja, izpopolnjuje in učinkuje, je predpogoj uspešnosti ekipe ali posameznikov. Z uspešnostjo ekipe se bo ta vez krepila, vzporedno s tem pa se bo tudi povečal pretok denarja in ostalih sredstev s strani starih in tudi novih sponzorjev. »Plačila so določena s karakteristiko športnikov in njihovih učinkov v prejšnjih letih ... jedrnato rečeno s karakteristiko statističnih podatkov o njihovi uspešnosti« (v Lavoie, 2002: 158.) Gre za diskriminacijo manj močnih in manj uspešnih, kdaj pa tudi za rasistično, razredno, nepotistično itd. diskriminacijo. Medtem pa tudi navdušenci postajajo vse bolj lojalni in čustveni do sponzorjev. Njihova identifikacija ima posreden in neposreden družbeni vpliv, ki se s časoma prelevi v ekonomskega. Vse pa je seveda odvisno od uspešnosti ekipe športnikov ali posameznikov. Toliko časa kot bodo ostali na vrhu lestvice, toliko časa jim bodo sponzorji pogosto brezpogojno naklonjeni. S svojo identifikacijo se vse bolj participirajo v notranjost športnega sistema ter postajajo del njega. Navijači so motivirani, da uravnavajo in ohranjajo svojo vez s športniki ter jih podpirajo tudi v primeru neuspeha. Njihova lojalnost postaja tako močna, da postaja »njihova ekipa center svoje identitete, kjer sta uspeh in neuspeh interpretirana kot osebni uspeh in neuspeh. Ta lojalnost je dolgoročna, neomajna in podprta s časom in finančnimi obvezami.« (Gwinner in Swanson, 2003: 277.)

Dejstvo je, da »z negotovostjo in tveganji narašča interes podjetij za fleksibilnost – zahteva, ki je sicer vedno obstajala, a danes spričo prepletenosti politične kulture in tehničnega razvoja na eni strani in elektronskih možnosti oblikovanja, razvoja proizvodnje in tržnimi nihanji na drugi strani pridobiva odločilno konkurenčno nujnost.« (Beck, 2001: 324.) In šport je postal naravni prostor za takšno fleksibilizacijo, ki z možnostjo sponzoriranja predstavlja »čisto poslovno odločitev, ki je spodbujena s potencialnimi trgovskimi koristnostmi za določeno organizacijo« (v Dalakas in Kropp, 2002: 28). Če so se sprva odločali za sponzorstvo posredno, torej nekaj, kar so morali narediti zaradi ekonomskih in političnih razlogov, se z uspehom ekipe ali določenih posameznikov to spreobrne v neposredni vpliv, na primer preko povečanja navijaškega kupovanja njihovih izdelkov. S takšno tržno priložnostjo sicer vstopajo v lastno tveganje, saj dobiček ni stoodstoten. Sponzorski prispevki omogočajo večji uspeh ekipe oziroma posameznikov. Poleg številčnejših udeleževanj na tekmovanjih, se športniku tudi poveča čas treninga in priprav. Nova znanja in nove izkušnje ga popeljejo na vrh in vse bolj postaja približljiven za medije in ljudi, ki se sprevržejo v strastne navijače. S tem delom pa postajajo tudi obveznosti športnika vse večje in zahtevnejše. Pritisk s strani sponzorjev, da rezultat mora biti dosežen zaradi poslovnih aspektov, in s strani navijačev, ki z vso večjo identifikacijo tudi sami posledično občutijo (ne)uspeh. Športnik s takšnimi postavljenimi dejstvi stopa na trnovo pot z vsakim tekmovanjem, v primeru neuspeha išče izgovore, v primeru uspeha pa je ta pot še težja. Emocionalne in finančne pritiske športniki tako pogosto zvedejo iz zavestnega nivoja na nivo nezavednega. »Participacija v nekem športu je torej odvisna od mnogih dejavnikov. Ni le individualna odločitev, temveč odvisna ne le od posameznikovega športnega potenciala, družbenega statusa in kulturnega pomena, temveč tudi od finančnih sredstev.« (v Sugden in Tomlinson, 2002: 318.) Sponzorstvo je z globalizacijskimi silami postalo trgovskega duha, najboljši način oglaševanja in vse bolj postaja tudi komercializirano, zato Blanchard (2002: 148) »tradicionalne športe definira kot športe, ki še niso podlegli komercializaciji in so vezani na tradicionalno kulturo.« S tem se sicer ne bi popolnoma strinjala, saj je le težka ločiti tradicionalne in netradicionalne športe na osnovi komercializacije in sponzoriranja. Kot tradicionalne športe ali predmoderne športe bi sama smatrala športe prvih Olimpijskih iger, ki so bili še pogojeni s starostjo, spolom, raso, etnijo in družbenim razredom, ki so določali tekmovalce. Medtem pa današnji, moderni športi, niso več toliko pogojeni z naštetim (razen starostjo, ki športnike razdelijo v starostne

kategorije). Predvsem je potrebno poudariti pozitivni aspekt spola, ki ne zavzema tradicionalnega stališča, da so »ženske moralno in spiritalno močne, toda fizično in intelektualno šibke ter idealizacija moške vzvišanosti« (Theberge, 2002: 322, 323) in zaradi tega predstavnice nežnejšega spola ne morejo sodelovati pri vseh športnih aktivnostih. Ženska izključenost je bila vidna predvsem pri ekipnih športih. Danes pa so ženska telesa le dobila svojo superiornost z lepotnimi superiornimi aerobičnimi gibi, kjer pa se tudi moški predstavniki vse bolj uveljavljajo. Čeprav se na slovenskih tleh ne zazna izrazito, so nekatere države še vedno rasistično obarvane. Zagotovo pa lahko v Sloveniji najdemo močan nacionalistični moment, ki vse drugačne od dominantne kulture postavlja na rob. Ali drugače povedano: »Subkulturni status določene družbene skupine se namreč pogosto oblikuje na podlagi razlikovanja na različne razrede, rasne in etnične skupnosti.« (Šaver, 2004: 21.) Splošna rasistična in ostala ekskluzivistična prepričanja so se prelila tudi v moderni šport: na primer »ameriški športniki so morda enakovredni na štartni črti, vendar družbeni, ekonomski, politični in emocionalni boji so še daleč od enakovrednosti.« (Jarvie, 2002: 341.) Idealizacija ideje enakosti je postala tudi zato nekakšen paradoks, ki je najbolj opazen v domeni ameriškega športa.

»Skozi 20. stoletje je moderni šport izkusil pospešek sprememb, ki jih najbolje ilustrira dejstvo, da je ročna stoparica zamenjala z digitalno itd.« (Guttman, 2002: 253.) Zato ne smemo pozabiti na tehnološke inovacije, ki ustvarjajo nove športe, kot so ekstremni športi, kjer pa je žal »žarišče usmerjeno k turistom in ekonomskim prednostim« (Rinehart, 2002: 505). Premik k vse bolj potrebni in uporabni tehnologiji zaznamuje predvsem moderne športe, zato vsak šport, ki je doživel to transformacijo, lahko smatramo za moderni šport. Prav tako zaznamuje moderni šport vse večja specializiranost, abstrakcija in vse večja tekmovalnost in zmožnosti športnikov, ki so že skoraj na robu dehumanizacije. Spontanost in igrivost se je zamenjala z instrumentalno racionalnostjo, za kar pa so potrebni daljši in težji treningi ter graditev športne kariere že od malih nog, le temu pa sledijo vse večji emocionalni stres športnika. Vendar moderne športe vse bolj zaznamuje tudi učenje kontroliranja emocij, samodiscipline in upravljanja čustvenega življenja. Vse te »oblike športa pa so se pričele spreminjati z individualizacijo, komercializacijo in medikalizacijo, ki so bili pospešeni s politično ekonomijo« (Rojek v Henry in Theodoraki, 2002: 492).

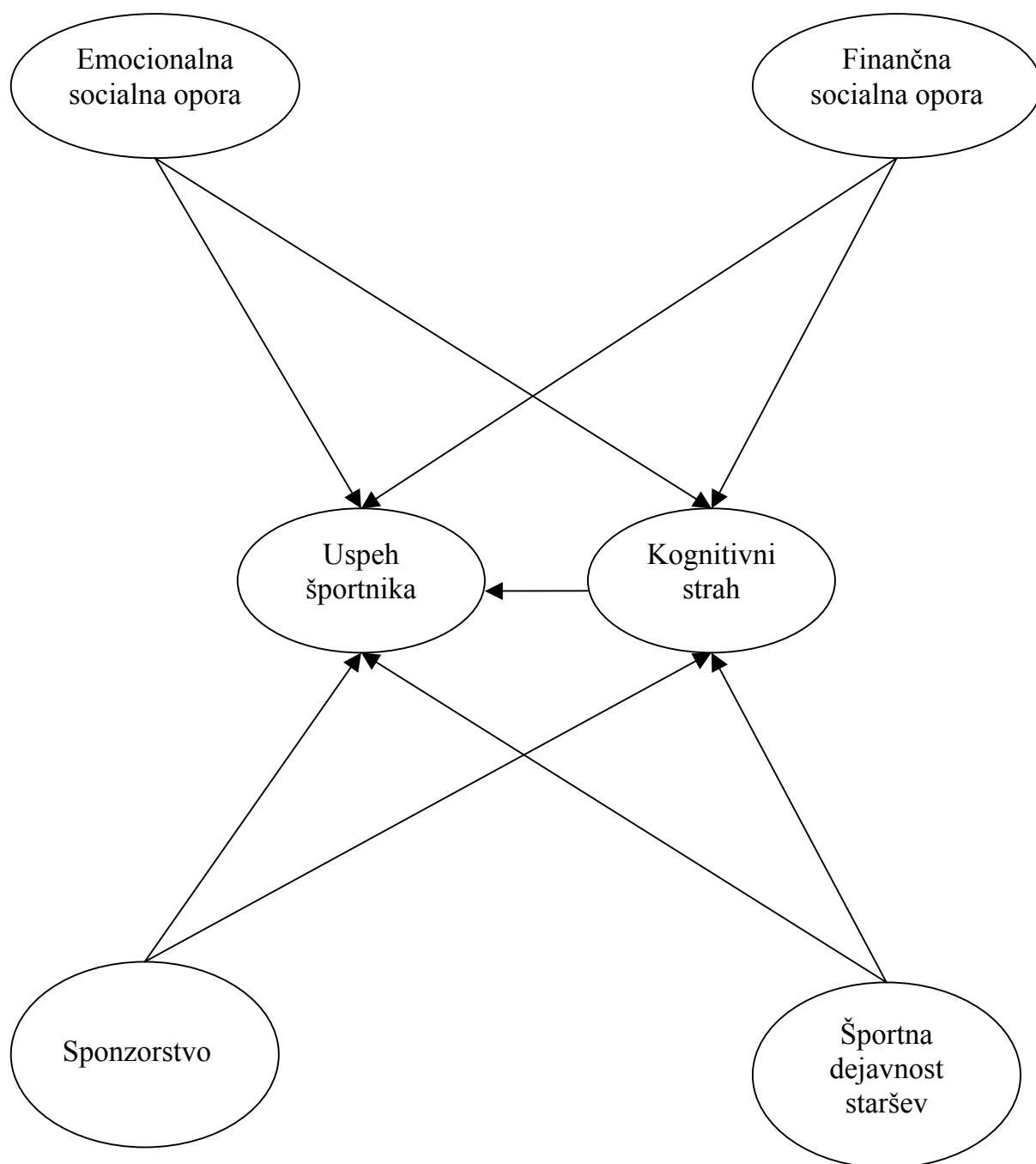
V nadaljevanju bom vsa zgoraj omenjena predvidevanja preverila tudi na ravni empirične raziskave, ki daje tovrstnim izhodiščem še dodatno argumentirano težo.

7 RAZISKOVALNI EMPIRIČNI OKVIR

Primarni namen mojega dela je raziskovanje vpliva emocionalne in finančne socialne opore na lastno ocenjevanje uspeha športnika in njegov kognitivni strah. Po eni strani nudenje emocionalne in finančne socialne opore s strani najbližjih spodbuja športnika k mišljenju, da ni potrebno zmagovati in se obremenjevati z mnenji drugih in prične uspešnost bolj ocenjevati z napredkom na treningih kot z rezultati na tekmovanjih, po drugi strani le-to lahko vodi v strah pred neuspehom, zaradi prevelikih pričakovanj najbližjih. Dejavnikom dodajam tudi vpliv sponzorjev in športno dejavnost staršev, za katera menim, da prav tako vplivata na oceno uspešnosti športnika. Enote raziskave predstavljajo vsi tisti, ki so se ukvarjali ali pa se še vedno ukvarjajo s športom profesionalno ali rekreativno (tj. "mehka" oblika športa z manj napora, kjer udeležba na tekmovanjih ni potrebna ali nujna).

Na osnovi razprave sem izluščila naslednji pojasnjevalni model.

Slika 7.1. Teoretski model

Emocionalna socialna opora → je pomoč ob večjih ali manjših življenjskih krizah in deluje kot zaščita pred stresi (spodbujanje, tolažba, izražanje skrbi itd.) (glej Hlebec in Kogovšek, 2003).

Finančna socialna opora → je ena od specifičnih oblik materialne opore in se tako nanaša na pomoč v smislu posojanja denarja oziroma plačevanja članarine, prevoza, opreme itd. kot tudi npr. na pomoč pri hišnih opravilih itd. (glej Hlebec in Kogovšek, 2003: 106).

Uspeh → uspeh je osebno zadovoljstvo posameznika z delom; nanaša se na delovno orientiran uspeh, torej temelji na učenju novih veščin in izboljšanju same tehnike izvedbe – tu ni prisoten ego orientiran uspeh, ki se opira na boljši dosežek, rezultat in primerjavo s sotekmovalci (Ommundsen, 2001: 220).

Kognitivni strah → je strah pred razočaranjem ter občutek dolžnosti do najbližjih in strah pred negativnimi sodbami s strani družbe (Bray, Martin and Widmeyer, 2000: 354).

Sponzorstvo → so finančna in materialna sredstva, ki jih športnik prejema v teku svoje športne kariere.

Športna dejavnost staršev → je rekreacijska ali profesionalna dejavnost staršev, ki se nanaša na njihovo preteklost ali sedanost.

Hipoteza H1 → *emocionalna socialna opora najbližjih povečuje kognitivni strah športnika*

Najbližji emocionalno spodbujajo športnika tako pri dnevnih kot športnih aktivnostih. Športniku so vedno pripravljene strani ob strani, ne glede na to, za katero stvar gre. Pripravljene so jih poslušati o problemih tako na osebni kot športni ravni, jih tolažijo ob neuspehu in spodbujajo k nadaljnjemu delu. Športnik dobi občutek varnosti in zadovoljstva, po drugi strani pa občutek dolžnosti do najbližjih. V športniku se tako prebudijo negativni afekti v obliki strahu pred razočaranjem svojih najbližjih.

Hipoteza H2 → *emocionalna socialna opora povečuje oceno uspeha športnika*

Emocionalno podpiranje in pohvale športniku za njegove dnevne in športne aktivnosti ter spodbujanje športnika k mišljenju, da ni potrebno zmagovati in se obremenjevati z mnenji drugih, športnik prične uspešnost bolj ocenjevati z napredkom na treningih kot z rezultati na tekmovanjih. Njegovo zadovoljstvo uspeha se tako poveča.

Hipoteza H3 → finančna socialna opora povečuje kognitivni strah športnika

Najbližji namenijo tudi finančno oporo športniku tako za dnevne kot športne aktivnosti. Poleg plačevanja življenjskih potrebščin najbližji plačujejo športniku tudi športne potrebščine, kot so članarina, prevoz, oprema itd. Športnik sicer dobi občutek zadovoljstva, vendar po drugi strani tudi občutek dolžnosti do najbližjih. V športniku se prebudijo negativni afekti v obliki strahu pred razočaranjem svojih najbližjih.

Hipoteza H4 → finančna socialna opora povečuje oceno uspeha športnika

Njegovi najbližji poleg osnovnih športnih potrebščin, kot so na primer članarina, prevoz, oprema, plačujejo tudi letne priprave, ki so pomembni del treningov, prispevajo denar za tekmovanja itd. (če je le-to v njihovi finančni zmogljivosti). Slednje pa omogoča športniku, da se udeleži vseh priprav in tekmovanj, s čimer krepi samozavest, napredovanje je verjetnejše in s tem povečuje oceno svoje uspešnosti.

Hipoteza H5 → sponzorstvo povečuje kognitivni strah športnika

Niso le najbližji tisti, ki namenijo finančno oporo športniku. Čeprav za plačevanja življenjskih potrebščin še vedno skrbijo najbližji, lahko sponzorji plačujejo športniku članarino, prevoz, opremo, priprave, tekmovanja itd. Vendar so največkrat plačila in materialna sredstva določena na osnovi uspeha športnika, ki se navezuje na dejanski rezultat na tekmovanjih. Zato se v športniku prebudi strah pred izgubo finančnih in materialnih sredstev ter strah pred razočaranjem svojih najbližjih, ki bodo morali plačevati tudi športne stroške v primeru izgube sponzorja.

Hipoteza H6 → sponzorstvo povečuje oceno uspeha športnika

Prispevanje finančnih in materialnih sredstev športniku s strani sponzorjev omogočajo športniku letne priprave, ki so pomembni del treningov, sodelovanje na tekmovanjih itd. Z aktivnejšimi treningi in sodelovanji na tekmovanjih je napredek verjetnejši, športnik krepi samozavest in s tem povečuje oceno svoje uspešnosti.

Hipoteza H7 → športna dejavnost staršev povečuje kognitivni strah športnika

Starši športnikov, ki so (bili) aktivni športniki, poznajo bolje sfero športa kot starši, ki nikoli niso bili športniki. Starši spodbujajo športnika k športnim aktivnostim, aktivno tudi sodelujejo v njih, športniku stojijo ob strani na tekmovanjih, tolažijo ob neuspehu

itd. Športnik se zaveda prizadevanja staršev in njihovega spodbujanja k uspehu, zato občuti toliko večji pritisk in s tem strah pred razočaranjem staršev.

Hipoteza H8 → *športna dejavnost staršev povečuje oceno uspeha športnika*

Starši športnikov, ki so (bili) aktivni športniki, v večji meri spodbujajo športnika k aktivnostim športa. Čeprav je kdaj želja staršev po uspehu večja, se športnik velikokrat ne upira njihovim željam, temveč jim sledi. Zadovoljstvo športnika se bo večalo z vsakodnevnim spodbujanjem in sodelovanjem staršev v športnih aktivnostih, kar bo tudi povečevalo oceno uspešnosti.

Hipoteza H9 → *kognitivni strah športnika zmanjšuje oceno uspeha*

Najbližji nudijo finančno in emocionalno oporo športniku tako pri dnevnih kot športnih aktivnostih. Zaradi tega športnik občuti strah pred razočaranjem najbližjih. Le-ta se največkrat pojavi na tekmovanjih, kjer lahko športnik pokaže svoje zmogljivosti in napredek. Tekmovanja prikazujejo dejansko oceno uspešnosti športnika, zato športnik velikokrat pozabi na dejstvo, da je pomemben dosežen napredek in ne rezultat na tekmovanjih.

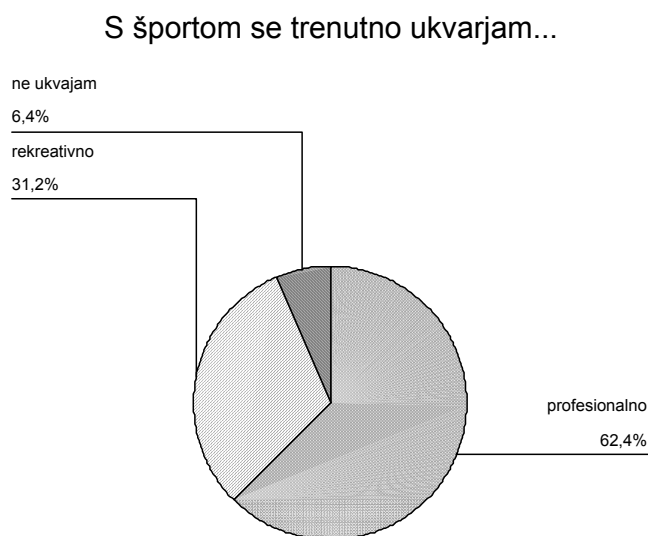
8 ZBIRANJE PODATKOV IN OPERACIONALIZACIJA

8.1 VZOREC IN ZBIRANJE PODATKOV

Podatke za raziskavo sem zbirala v mesecu maju in juniju leta 2004. Podatke sem zbirala na Fakulteti za šport, Gimnastičnih in aerobičnih društvih, društvu za judo in košarko. Velik del podatkov sem uspela dobiti pri športnem fizioterapevtu, kjer so odgovarjali športniki različnih starosti, spolov, in kar je najpomembnejše, tekmovalci različnih športov.

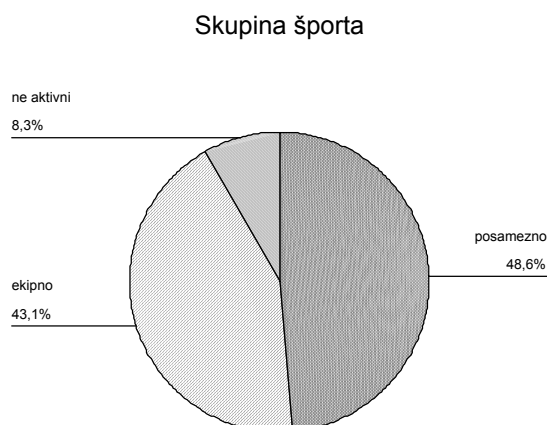
Vzorec ima 109 enot, 48 športnikov in 58 športnic, trije pa niso želeli odgovorjati na vprašanje spola, izobrazbe in starosti. Povprečna starost med športniki je 25 let in med športnicami 21 let. Športniki/ce so večinoma meščani z dokončano štiriletno srednjo šolo.

Slika 1: Trenutna športna dejavnost anketirancev (n=109)

Največ je tistih, ki se še vedno profesionalno ukvarjajo s športom (62,4%), sledijo jim rekreativni športniki (31,2%) in ne več aktivni športniki (6,4%). Med tekmovalci je največ pom-pon plesalk in plesalcev (10,1%), sledijo jim akrobati (8,3%) in športne aerobičarke/ji (7,3%). Kot najpogostejšo rekreacijo navajajo aikido, aerobiko, odbojko in košarko.

Slika 2: Skupina športa anketirancev (n=109)

43% športnikov sodeluje v ekipnih športih in 49% športnikov v individualnih športih, 8% anketirancev pa je prenehalo z aktivnostmi. Med vsemi športniki se jih je kar 86 udeležilo državnega prvenstva, med njimi je polovica takšnih, ki so zasedli tudi 1. mesto. 52 športnikov se je udeležilo mednarodnega prvenstva, med njimi je 26 takšnih, ki so dosegli rezultat do 3. mesta. 27 športnikov se je udeležilo evropskega prvenstva, med njimi je 11 takšnih, ki so dosegli rezultat do 6. mesta. 14 športnikov se je udeležilo svetovnega prvenstva, med njimi pa je 8 takšnih, ki so dosegli rezultat do 16. mesta.

8.2 OPERACIONALNI MODEL

➤ Indikatorji za neodvisno spremenljivko *Emocionalna socialna opora*

Faktorska analiza je pokazala, da indikatorji za emocionalno socialno oporo dejansko merijo dve dimenziji. Neodvisna spremenljivka emocionalna socialna opora se razdeli na *osebno emocionalno socialno oporo* (pomoč najbližjih na osebni ravni) in *tekmovalno emocionalno socialno oporo* (pomoč najbližjih v sferi športa). Mera zanesljivosti indikatorjev Cronbachov α za osebno emocionalno socialno oporo je 0,79, kar pomeni, da se na izbrane indikatorje lahko zanesemo. Pri indikatorjih za tekmovalno emocionalno socialno oporo pa je Cronbachov α enak 0,71, torej se na izbrane indikatorje prav tako lahko zanesemo.

Tabela 1: Indikatorji za osebno emocionalno socialno oporo

<i>Indikator</i>	<i>Povprečje</i>	<i>St. odklon</i>
<i>Najbližji so me vedno pripravljani poslušati.</i>	4,28	0,66
<i>Najbližji poznajo moje želje in stališča.</i>	4,05	0,84
<i>Vsak problem rešim s pomočjo svojih najbližjih.</i>	3,16	0,96
<i>S svojo družino se razumem dobro.</i>	4,51	0,63
<i>O osebnih zadevah se pogovarjam z najbližjimi.</i>	3,81	0,96
<i>O vseh stvareh se lahko pogovorim z najbližjimi.</i>	2,74	1,29
<i>Najbližji mi vedno stojijo ob strani, ne glede na to, za katero stvar gre.</i>	4,18	0,78
<i>Cronbach $\alpha=0,79$</i>		

Neodvisna spremenljivka osebna emocionalna socialna opora se porazdeljuje asimetrično v levo (glej sliko 3). Najmanjšo vrednost ima 2 (na lestvici od 1 do 5), kar pomeni, da med anketiranci ni nobenega, ki sploh ne bi prejemal osebne emocionalne socialne opore ter najvišjo vrednost 5, kar pomeni, da nekateri v celoti prejemajo osebno emocionalno socialno oporo svojih najbližjih. V povprečju imajo odgovori vrednost 3,8, kar pomeni, da se anketiranci v glavnem lahko zanesejo na najbližje v primeru problemov na osebni ravni. Najbližji bodo anketirance pripravljani poslušati, se pogovoriti in jim stati ob strani. (Priloga: tabela 5.)

Slika 3: Grafična porazdelitev spremenljivke *osebna emocionalna socialna opora*

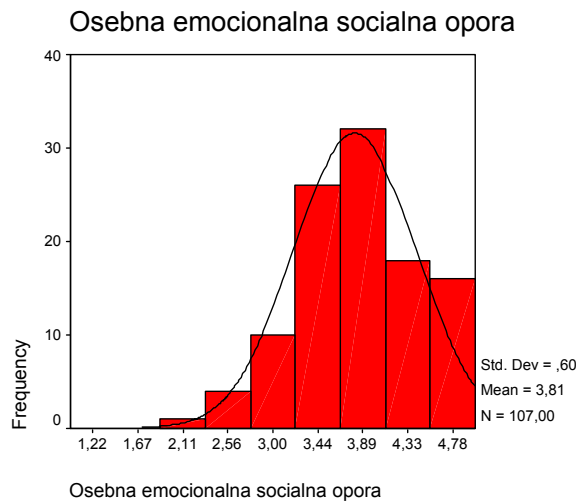
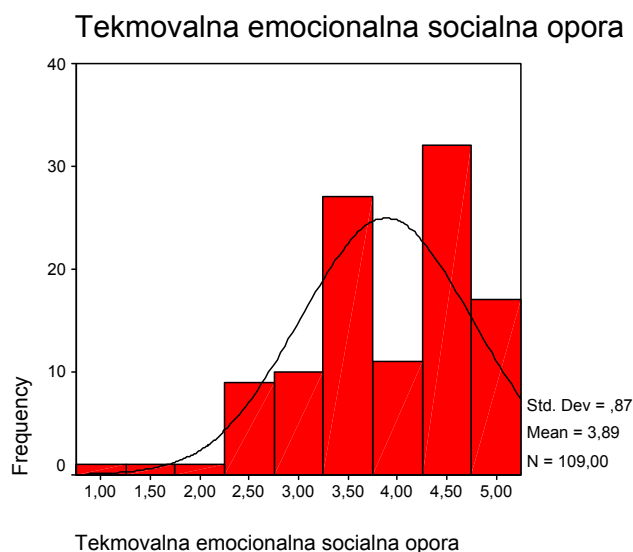

Tabela 2: Indikatorji za tekmovalno emocionalno socialno oporo

<i>Indikator</i>	<i>Povprečje</i>	<i>St. Odklon</i>
<i>Na tekmovanja, ki potekajo v bližnji okolici, me najbližji vedno pridejo spodbujati.</i>	3,61	1,19
<i>Ob neuspehu me starši tolažijo in spodbujajo k nadaljnjemu delu.</i>	4,03	0,97
<i>Če imam problem s svojimi športnimi kolegi ali trenerjem, se o tem lahko pogovorim tudi z najbližjimi.</i>	4,03	1,09
<i>Cronbach $\alpha=0,71$</i>		

Neodvisna spremenljivka tekmovalna emocionalna socialna opora se porazdeljuje asimetrično v levo (glej sliko 4). Najmanjšo vrednost ima 1 (na lestvici od 1 do 5), kar pomeni, da so to anketiranci, ki sploh ne prejemajo tekmovalne emocionalne socialne opore ter najvišjo vrednost 5, kar pomeni, da nekateri v celoti prejemajo tekmovalno emocionalno socialno oporo svojih najbližjih. V povprečju imajo odgovori vrednosti 3,9, kar pomeni, da bodo najbližji anketirance v glavnem prišli spodbujati na tekmovanja, jih ob neuspehu tolažili in pomagali rešiti probleme športne narave. (Priloga: tabela 5.)

Slika 4: Grafična porazdelitev spremenljivke *tekmovalna emocionalna socialna opora*

➤ **Indikatorji za neodvisno spremenljivko *Finančna socialna opora***

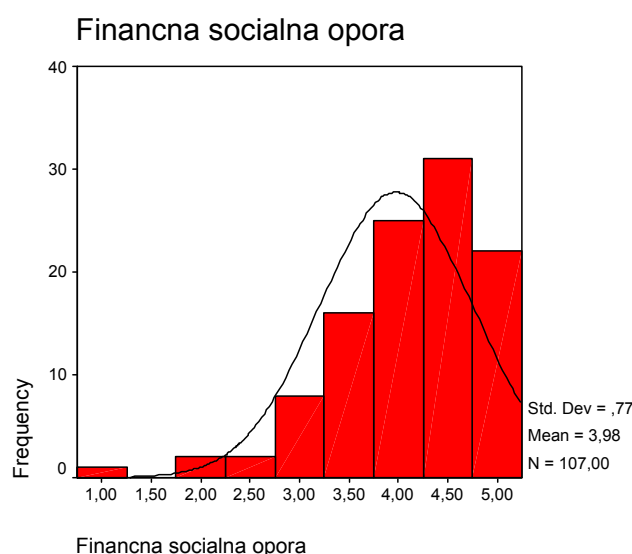
Faktorska analiza je pokazala (priloga: tabela 2, slika 2), da so za nadaljnjo analizo relevantni štirje indikatorji (glej tabelo 3), ki imajo največje uteži na prvem faktorju. Mera zanesljivosti indikatorjev Cronbachov α je 0,72.

Tabela 3: Indikatorji za finančno socialno oporo

<i>Indikator</i>	<i>Povprečje</i>	<i>St. Odklon</i>
<i>V primeru finančnih težav se lahko zanesem na pomoč najbližjih.</i>	4,40	0,84
<i>Ko ne utegnem, moji domači naredijo kakšno hišno opravilo namesto mene.</i>	4,14	0,85
<i>Ponavadi mi priprave sofinancirajo starši.</i>	3,58	1,33
<i>Če bi imel/a možnost treninga v tujini, bi me najbližji pri tem finančno podprli.</i>	3,75	1,09
<i>Cronbach $\alpha=0,72$</i>		

Neodvisna spremenljivka finančna socialna opora se porazdeljuje asimetrično v levo (glej sliko 5). Najmanjšo vrednost ima 1 (na lestvici od 1 do 5), kar pomeni, da so to anketiranci, ki sploh ne prejemajo finančne socialne opore ter najvišjo vrednost 5, kar pomeni, da nekateri v celoti prejemajo finančno socialno oporo svojih najbližjih. V povprečju imajo odgovori vrednosti 4, kar pomeni, da se anketiranci v glavnem lahko zanesejo na finančno pomoč svojih najbližjih. (Priloga: tabela 5).

Slika 5: Grafična porazdelitev spremenljivke *finančna socialna opora*

➤ **Indikatorji za odvisno spremenljivko *Uspeh športnika***

Indikatorji za uspeh športnika merijo tako letno pripravljenost in uspešnost športnika kot tudi zadovoljstvo s športno kariero. Faktorska analiza (priloga: tabela 3, slika 3) je pokazala, da indikatorji za uspeh športnika dejansko merijo dve dimenziji. Odvisna spremenljivka uspeh športnika se razdeli na *uspeh športnika* (nanaša se na letno pripravljenost športnika)⁴ in *uspeh športnikove kariere* (nanaša se na zadovoljstvo s športno kariero športnika)⁵. Mera zanesljivosti indikatorjev Cronbachov α za uspeh športnika je 0,5, kar je pod mejo zanesljivosti indikatorjev. Pri indikatorjih za uspeh športnikove kariere pa je Cronbachov α enak 0,6, kar je ravno na meji zanesljivosti indikatorjev.

Tabela 4: Indikatorji za uspeh športnika

<i>Indikator</i>	<i>Povprečje</i>	<i>St. Odklon</i>
<i>Vsako leto sem boljše fizično pripravljen/a.</i>	3,71	0,81
<i>V zadnjem letu športne kariere sem bil/a zadovoljen/a s svojimi rezultati.</i>	3,64	1,02
<i>Cronbach $\alpha=0,5$</i>		

⁴ Uspeh športnika v nadaljevanju omenjam tudi kot ocenjevanje letne pripravljenosti športnika, saj je v skladu s teoretičnim delom uspeh športnika subjektivno ocenjen.

⁵ Uspeh športnikove kariere v nadaljevanju omenjam tudi kot ocenjevanje športne kariere športnika, saj je v skladu s teoretičnim delom uspeh športnika subjektivno ocenjen.

Odvisna spremenljivka uspeh športnika se porazdeljuje asimetrično v levo (glej sliko 6). Najmanjšo vrednost ima 2 (na lestvici od 1 do 5), kar pomeni, da med anketiranci ni nobenega, ki sploh ne bi bil zadovoljen s svojo letno športno pripravljenostjo ter ima najvišjo vrednost 5, kar pomeni, da so nekateri v celoti zadovoljni s svojo letno športno pripravljenostjo. V povprečju imajo odgovori vrednosti 3,7, kar pomeni, da so anketiranci v glavnem zadovoljni s svojo letno športno pripravljenostjo. (Priloga: tabela 5).

Slika 6: Grafična porazdelitev spremenljivke *uspeh športnika*

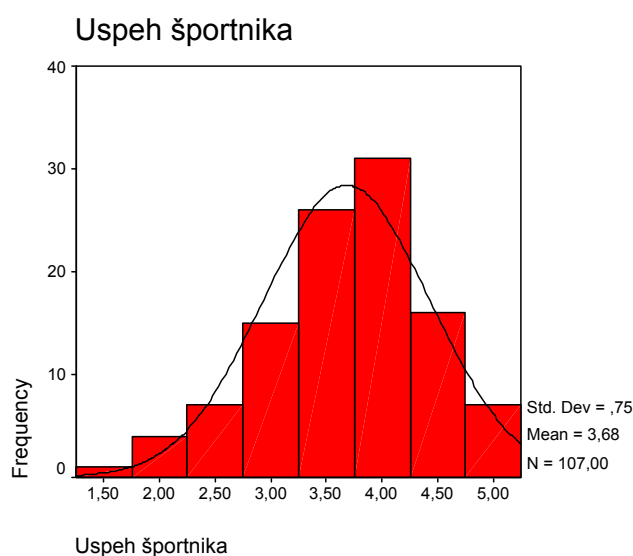
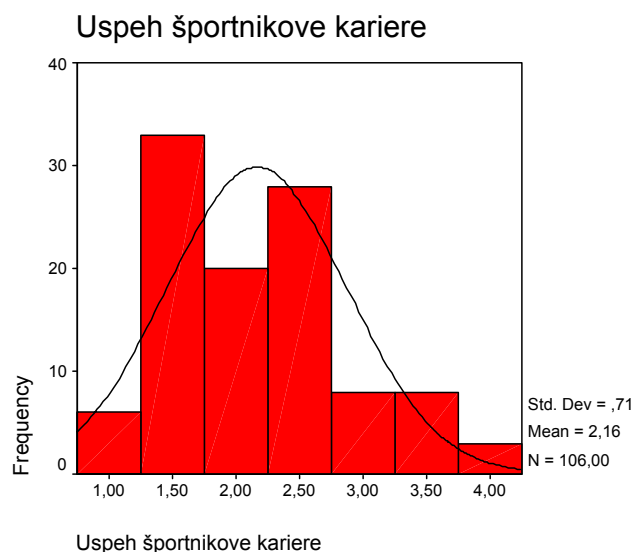

Tabela 5: Indikatorji za uspeh športnikove kariere

<i>Indikator</i>	<i>Povprečje</i>	<i>St. Odklon</i>
<i>Zdi se mi, da bi lahko v svoji celotni športni karieri dosegel/a več.</i>	1,97	1,00
<i>Izpolnil/a sem vse svoje zastavljene športne cilje.</i>	2,72	1,05
<i>V svoji športni karieri sem dosegel/a najboljšo formo (kondicija, moč itd.).</i>	1,80	0,78
<i>Cronbach $\alpha=0,6$</i>		

Odvisna spremenljivka uspeh športnikove kariere se porazdeljuje asimetrično v desno (glej sliko 7). Najmanjšo vrednost ima 1 (na lestvici od 1 do 5), kar pomeni, da so to anketiranci, ki sploh niso zadovoljni s svojo športno kariero ter najvišjo vrednost 5, kar pomeni, da so nekateri v celoti zadovoljni s svojo športno potjo. V povprečju imajo odgovori vrednost 2,2, kar pomeni, da anketiranci v glavnem niso zadovoljni s svojo športno kariero. (Priloga: tabela 5).

Slika 7: Grafična porazdelitev spremenljivke *uspeh športnikove kariere*

➤ **Indikatorji za odvisno spremenljivko *Kognitivni strah športnika***

Faktorska analiza je pokazala (priloga: tabela 4, slika 4), da so za nadaljnjo analizo relevantni štirje indikatorji (glej tabelo 6), ki imajo največje uteži na prvem faktorju. Mera zanesljivosti indikatorjev Cronbachov α je 0,64.

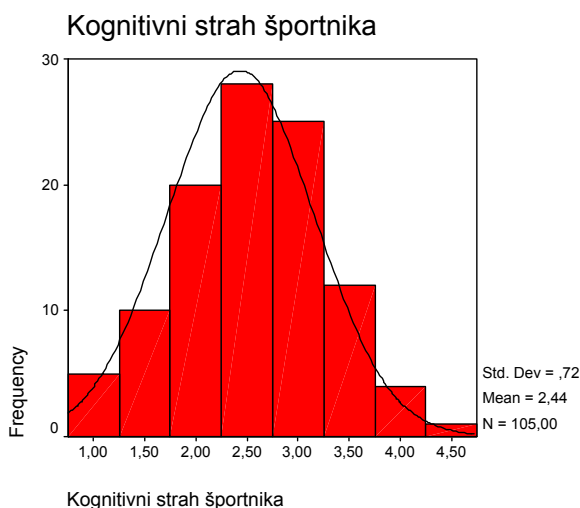
Tabela 6: Indikatorji za kognitivni strah športnika

<i>Indikator</i>	<i>Povprečje</i>	<i>St. Odklon</i>
<i>Ob neuspehu dobim občutek krivde pred tistimi, ki namenijo največ denarja za moje treninge.</i>	2,61	1,17
<i>V primeru neuspeha se ne obremenjujem s tem, kako bodo odreagirali moji najbližji.</i>	2,75	1,10
<i>Zaradi velikih pričakovanj drugih dobim občutek tesnobe.</i>	2,33	0,91
<i>Velikokrat razmišljam o tem, da bi me ob neuspehu zasmehovali.</i>	2,08	0,95
<i>Cronbach $\alpha=0,64$</i>		

Odvisna spremenljivka kognitivni strah športnika se porazdeljuje simetrično (glej sliko 8). Najmanjšo vrednost ima 1 (na lestvici od 1 do 5), kar pomeni, da so to anketiranci, ki sploh ne doživljajo strahu pred razočaranjem svojih najbližjih ter ima najvišjo vrednost 5, kar pomeni, da nekateri dobivajo v celoti občutek dolžnosti in s tem strah pred razočaranjem svojih najbližjih. V povprečju imajo odgovori vrednosti 2,5, kar pomeni, da med anketiranci obstaja enako razmerje tistih, ki občutijo

kognitivni strah kot obliko tesnobe in občutka krivde pred najbližjimi ter tistih, ki ne občutijo kognitivnega strahu. (Priloga, tabela 5).

Slika 8: Grafična porazdelitev spremenljivke *kognitivni strah športnika*

➤ **Indikatorji za neodvisno spremenljivko *Sponzorstvo***

Tabela 7: Indikatorji za sponzorstvo

<i>Indikator</i>	<i>Da (%)</i>	<i>Ne (%)</i>
<i>Ali imate sponzorja?</i>	24,5	75,5

Neodvisna spremenljivka sponzorstvo ima možnost odgovora "Da" ali "Ne". V povprečju je več športnikov, ki nimajo sponzorja.

➤ **Indikatorji za neodvisno spremenljivko *Športna dejavnost staršev***

Tabela 8: Indikatorji za športno dejavnost staršev

<i>Indikator</i>	<i>Da (%)</i>	<i>Ne (%)</i>
<i>Ali (so) vaši starši tekmovali v kakšnem športu?</i>	48,6	36,7
<i>Ali (so) se vaši starši rekreativno ukvarjali(jo) s športom?</i>	75,2	15,6

Neodvisna spremenljivka športna dejavnost staršev ima možnost odgovora "Da", "Ne" ali "Ne vem". V povprečju je več staršev, ki so se s športom rekreativno ukvarjali. Spremenljivka je bila tvorjena s seštevanjem dihonomnih odgovorov.

9 PREVERJANJE MODELA IN HIPOTEZ

Tabela 9: Korelacijska matrika

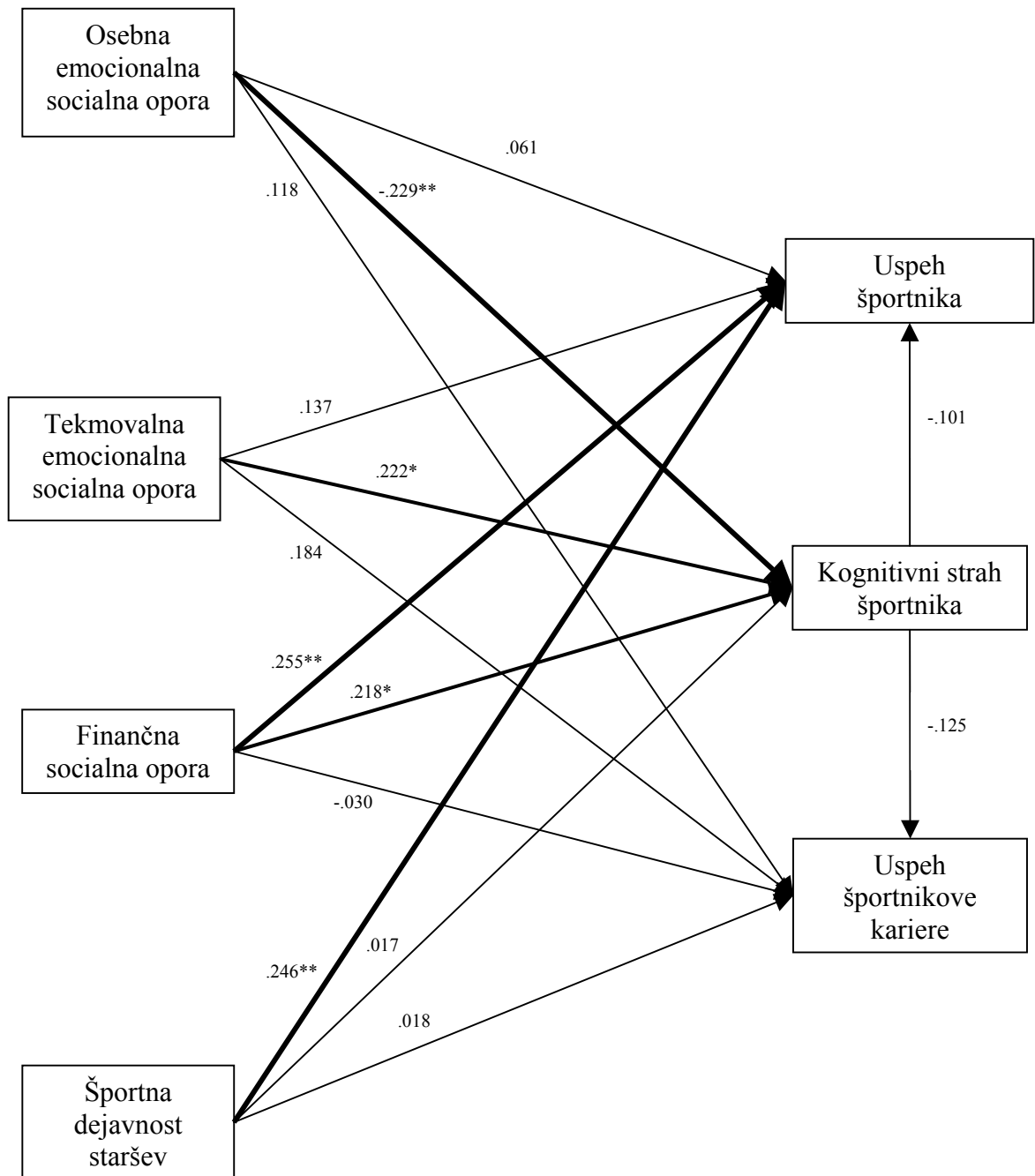
	Osebna emocionalna socialna opora	Tekmovalna emocionalna socialna opora	Finančna socialna opora	Uspeh športnika	Uspeh športnikove kariere	Kognitivni strah športnika	Športna dejavnost Staršev
Osebna emocionalna socialna opora	1						
Tekmovalna emocionalna socialna opora	.536**	1					
Finančna socialna opora	.421**	.491**	1				
Uspeh športnika	.212**	.190	.252**	1			
Uspeh športnikove kariere	.205*	.202*	.077	.041	1		
Kognitivni strah športnika	-.021	.200*	.225*	-.041	-.099	1	
Športna dejavnost staršev	-.129	-.345**	-.298*	.124	-.040	-.095	1

(**) Koeficient korelacije je statistično značilen pri stopnji tveganja 0.01

(*) Koeficient korelacije je statistično značilen pri stopnji tveganja 0.05

Iz korelacijske matrike (glej tabela 9) je razvidno, da med spremenljivko osebna emocionalna socialna opora in uspeh športnika obstaja statistično značilna srednje močna povezanost (.212). Nekoliko močnejša in statistično značilna je povezanost med finančno socialno oporo in uspehom športnika (.252). Srednje močna in statistično značilna je povezanost med osebno emocionalno socialno oporo in uspehom športnikove kariere (.205). Enako močna in statistično značilna je povezanost med tekmovalno emocionalno socialno oporo in uspehom športnikove kariere (.202). Med spremenljivko tekmovalna emocionalna socialna opora in kognitivni strah športnika obstaja statistično značilna srednje močna povezanost (.200). Nekoliko močnejša in statistično značilna je povezanost med finančno socialno oporo in kognitivnim strahom športnika (.225). Med ostalimi statistično značilnimi povezavami izstopa močna povezanost med osebno in tekmovalno emocionalno socialno oporo (.536), osebno emocionalno in finančno socialno oporo (.421) ter tekmovalno emocionalno in finančno socialno oporo (.491). Močna negativna in statistično značilna je povezanost med športno dejavnostjo staršev in tekmovalno emocionalno socialno oporo (-.345) ter med športno dejavnostjo staršev in finančno socialno oporo (-.298).

Slika 9: Ocenjeni model (n=109, p=0.825, RMSEA=0.004)

Na osnovi vrednosti ocen parametrov in njihovih statističnih značilnosti⁶ lahko rečem, da se pokaže dvoreznost emocionalne in finančne socialne opore. Medtem ko naj bi osebna in tekmovalna emocionalna socialna opora vplivali na povečanje kognitivnega strahu pri športnikih in hkrati tudi na povečanje ocene uspeha športnika, se pri slednjem le-to nakazuje. Morda bi lahko tekmovalna emocionalna socialna opora povečala oceno uspešnosti športnikove kariere preko drugih dejavnikov, ki jih nisem vključila v model. Po drugi strani pa finančna socialna opora vpliva tako na povečanje kognitivnega strahu kot tudi na povečanje ocene uspeha športnika.

Najbližji spodbujajo športnika tako pri dnevni kot športni aktivnostih. Športniku so vedno pripravljene stari ob strani, ne glede na to, za katero stvar gre, pripravljene so jih poslušati o problemih tako na osebni kot športni ravni, jih tolažiti ob neuspehu in spodbujati k nadaljnjemu delu in mišljenju, da ni potrebno zmagovati in se obremenjevati z mnenji drugih. Prav tako namenijo finančno oporo športniku. Poleg plačevanja življenjskih potrebščin, najbližji plačujejo športniku tudi športne potrebščine, kot so članarina, prevoz, oprema itd. Športnik sicer dobi občutek varnosti in zadovoljstva, uspeh primerja z napredovanjem dnevnih nalog, vendar se prebudi tudi občutek dolžnosti do svojih najbližjih. V športniku se prebudijo negativni afekti v obliki tesnobe in strahu, da jih ne bo razočaral.

Pričakovala sem, da bodo tisti športniki, katerih starši so (bili) aktivni športniki, imeli večji strah pred razočaranjem staršev, saj imajo toliko večji pritisk, še posebej, če so bili le-ti uspešni športniki. Vendar se je izkazalo, da starši kot aktivni športniki vplivajo na ocenjevanje uspešnosti športnika in ne povzročajo kognitivnega strahu, prav tako jim nudijo večjo emocionalno kot finančno oporo.

S preverjanjem celotnega modela se nakazujejo tudi vplivanja med odvisnima spremenljivkama kognitivni strah športnika in ocenjevanje uspešnosti kariere športnika. S tem ko najbližji nudijo finančno in emocionalno oporo športniku tako pri dnevni kot športni aktivnosti, športnik občuti strah pred razočaranjem najbližjih. Le-ta se največkrat pojavi na tekmovanjih, kjer lahko športnik pokaže svoje zmogljivosti in napredek. Tekmovanja prikazujejo dejansko oceno uspešnosti športnika, zato športnik velikokrat pozabi na dejstvo, da je pomemben dosežen napredek in ne rezultat na tekmovanjih.

⁶ $|t| > 2.58$ statistična značilnost pri stopnji tveganja 0.01; $1.96 < |t| \leq 2.58$ statistična značilnost pri stopnji tveganja 0.05; $1.65 < |t| \leq 1.96$ statistična značilnost pri stopnji tveganja 0.1;

Tabela 10: Primerjava povprečij odvisnih spremenljivk za sponzorirane in nesponzorirane športnike

		<i>Povprečje</i>	<i>F</i>	<i>Sig.</i>
<i>Uspeh športnika</i>	<i>Da</i>	3,71	0,04	0,842
	<i>Ne</i>	3,68		
<i>Uspeh športnikove kariere</i>	<i>Da</i>	2,40	3,797	0,054
	<i>Ne</i>	2,09		
<i>Kognitivni strah</i>	<i>Da</i>	2,39	0,114	0,736
	<i>Ne</i>	2,45		

Glede na dobljene rezultate bi rekla, da je finančna opora, ne glede na to ali gre za financiranje s strani najbližjih ali s strani sponzorjev, pomemben dejavnik ocenjevanja športnikove uspešnosti. Že s preverjanjem celotnega modela se je pokazalo, da finančni prispevki najbližjih povečujejo oceno letne pripravljenosti športnika.

Na osnovi zgornje tabele (tabela 10) se pokaže, da sponzoriranje športnika vpliva na ocenjevanje uspešnosti športnikove kariere, s katero v povprečju sicer niso zadovoljni. Med sponzoriranimi športniki in nesponzoriranimi športniki se kažejo statistično značilne razlike. Slednji so v večji meri nezadovoljni z lastno športno potjo, saj morajo športne izdatke plačevati sami ali njegovi najbližji.

Največkrat so plačila in materialna sredstva določena na osnovi uspeha športnika, ki se navezuje na rezultat na tekmovanjih. Vendar pri tem športnik ne občuti večjega strahu, da bi izgubil finančna in materialna sredstva v primeru neuspeha oziroma slabega rezultata.

10 ZAKLJUČEK

Z vključitvijo v športno organizacijo se prične športna socializacija. Razvija se kultura specifičnih praks, prepričanj, norm in vrednot. Šport kot telesna aktivnost prinaša fizične, psihične kot tudi družbene koristi. Lahko se izvaja kot rekreacija ali kot profesija, odvisno od sposobnosti, zmogljivosti in motivacije športnika. Vendar ko športnik prične dojemati šport kot profesijo, sčasoma pride tudi do želje po uveljavitvi na izbranem športnem področju, kjer se srečuje s padci in vzponi, porazi in zmagami. Uspeh športnika po eni strani pomeni zagotovitev brezskrbne eksistence, po drugi strani pa je tesno povezan z identiteto športnika. Športnikovo zadovoljstvo z lastnimi uspehi pomeni tudi zadovoljstvo z identiteto in obratno. Vrednotenje uspešnosti je večkrat subjektivno kot objektivno. Medtem ko se objektivna športnikova uspešnost, zmogljivost in sposobnost kaže skozi dosežen rezultat na tekmovanjih, poteka subjektivno zaznavanje uspešnosti preko lastne percepcije, saj si sami zastavljamo cilje, s katerimi vrednotimo uspeh. Pri lastnih presojah je težko ostati objektivni, velikokrat nedoseženi cilj tako opravičujemo z drugimi dejavniki. V diplomski nalogi sem se tako pretežno ukvarjala ravno s tem lastnim ocenjevanjem uspeha. Analiza podatkov, zbranih v različnih športnih društvih, pa je pokazala, da so športniki v povprečju zadovoljni s svojo letno pripravljenostjo, vendar ne tudi s svojo celotno športno potjo. Vendar se kar 62% anketirancev še vedno ukvarja s športom profesionalno. Njihova športna pot še ni končana in morda niti niso dosegli še svojega športnega vrhunca.

Na ocenjevanje uspešnosti športnika imajo velik vpliv njegovi najbližji, ki mu v glavnem nudijo tako emocionalno kot finančno socialno oporo pri dnevnih in športnih aktivnostih. Pripravljene so mu stati ob strani, ne glede na to, za katero stvar gre. Pripravljene so ga poslušati o problemih tako na osebni kot športni ravni, ga tolažiti ob neuspehu in spodbujati k nadaljnemu delu in mišljenju, da ni potrebno zmagovati in se obremenjevati z mnenji drugih. Prav tako namenijo finančno oporo športniku, kot je plačevanje članarine, opreme itd. Najbližji športniku dajo občutek varnosti in zadovoljstva, vendar se prebudi tudi občutek dolžnosti do svojih najbližjih, saj jim želi poplačati za vso njihovo oporo z uspehi, največkrat na tekmovanjih. V športniku se prebudijo negativni afekti v obliki tesnobe in strahu, da jih ne bo razočaral.

Po drugi strani pa starši športnikov, katerih so (bili) aktivni športniki, ne povečujejo kognitivni strah športnikov, ampak le vplivajo na ocenjevanje lastne uspešnosti. Tudi pri športnikih, ki imajo sponzorja, se izkaže, da ne občutijo strahu, da bi izgubili finančna in materialna sredstva v primeru neuspeha oziroma slabega rezultata, ampak vplivajo na lastno oceno športne kariere.

Obstaja torej dvoreznost emocionalne in finančne socialne opore, ki prinaša športniku po eni strani zadovoljstvo z uspehi in s tem zadovoljstvo z identiteto, po drugi strani pa tesnobo in strah, ki ga mora vedno znova premagovati. Izsledki analize bi se verjetno razlikovali, če bi bili v vzorec vključeni le profesionalni športniki, ki še vedno aktivno trenirajo in tekmujejo na večjih tekmovanjih. Le-ti občutijo večje pritiske s strani najbližjih in javnosti. Poleg tega bi vzorec moral biti večji od sedanjih 109 enot.

11 LITERATURA

Bale, J. (2002): *Human geography and the study of sport*. V J. Coakley in E. Dunning (Ur.), *Handbook of sports studies* (str. 171- 186). New Delhi: Sage.

Barrett, M. P. in Dadds, R. M. (2001). Practitioner review: Psychological management of anxiety disorders in childhood. *Association for Child Psychology and Psychiatry*, 42 (8), 999 - 1011.

Beck, U. (1994). The reinvention of politics: towards a theory of reflexive modernization. V U. Beck (Ur.), *Reflexive modernization: politics, tradition and aesthetics in the modern social order* (str. 1 – 55). Cambridge: Polity Press.

Beck, U. in Beck Gernsheim, E. (1996). Individualizacija in "tveganje svobode": perspektive in nasprotja k subjektu usmerjene sociologije. *Teorija in praksa*, 33 (5), 817 – 838.

Beck, U. (2001). *Družba tveganja: na poti v neko drugo moderno*. Ljubljana: Krtina.

Biddle, J. H. Stuart in Ntoumanis, N. (1999): A review of motivational climate in physical activity. *Journal of Sport Science*, 17, 643 – 665.

Blackshaw, T. (2002). The sociology of sport reassessed in light of the phenomenon of Zygmunt Bauman. *International review for the sociology of sport*, 37 (2), 199 – 217.

Blanchard, K. (2002). *The anthropology of sport*. V J. Coakley in E. Dunning (Ur.), *Handbook of sports studies* (str. 144 – 156). New Delhi: Sage.

Bray, R. S., Martin, A. K. in Widmeyer, W. N. (2000). The relationship between evaluative concerns and sport competition state anxiety among youth skiers. *Journal of Sport Science*, 18, 353 – 361.

Dalakas, V., Kropp, F. (2002). Attitudes of youth toward purchasing from sponsors: a cross – cultural perspective. *Journal of Euromarketing*, 12 (1), 19 – 39.

Donnelly, P. (2002). *Interpretive approaches to the sociology of sport*. V J. Coakley in E. Dunning (Ur.), *Handbook of sports studies* (str. 77 – 91). New Delhi: Sage.

Drageset, S. in Lindstrom, T. C. (2003). The mental health of women with suspected breast cancer: The relationship between social support, anxiety, coping and defence in maintaining mental health. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 10, 401 – 409.

Duquin, E. M. (2002). *Sport and emotions*. V J. Coakley in E. Dunning (Ur.), *Handbook of sports studies* (str. 477 – 489). New Delhi: Sage.

Ellzen, S. D. (2002): *Social control and sport*. V J. Coakley in E. Dunning (Ur.), *Handbook of sports studies* (str. 370 – 381). New Delhi: Sage.

Fisher, K., White, P. in Wilson, B. (2001). Multiple identities in a marginalized culture. *Journal of Sport and Social Issues*, 25 (3), 301 – 323.

Fridlund, B., Kristen, L. in Patriksson, G. (2003). Parents conceptions of the influences of participation in a sports programme on their children and adolescents with physical disabilities. *European physical education review*, 9 (1), 23 – 41.

Giddens, A. (1991). *Modernity and self – identity: self and society in the late modern age*. Stanford: Stanford University Press.

Giddens, A. (1994). Living in a post – traditional society. V U. Beck (Ur.), *Reflexive modernization: politics, tradition and aesthetics in the modern social order* (str. 56 - 109). Cambridge: Polity Press.

Gill, L. D. (2002). *Psychology and the study of sport*. V J. Coakley in E. Dunning (Ur.), *Handbook of sports studies* (str. 228 – 240). New Delhi: Sage.

Guttmann, A. (2002). *The development of modern sports*. V J. Coakley in E. Dunning (Ur.), *Handbook of sports studies* (str. 248 – 259). New Delhi: Sage.

Gwinner, K. in Swanson, R. S. (2003). A model of fan identification: antecedents and sponsorship outcomes. *Journal of services marketing*, 17 (3), 275 – 294.

Hargreaves, J. in McDonald, I.. (2002). *Cultural studies and the sociology of sport*. V J. Coakley in E. Dunning (Ur.), *Handbook of sports studies* (str. 48 – 60). New Delhi: Sage.

Henry, I.. in Theodoraki, E. (2002). *Management, organizations and theory in the governance of sport*. V J. Coakley in E. Dunning (Ur.), *Handbook of sports studies* (str. 490 – 503). New Delhi: Sage.

Hlebec, V. in Kogovšek, T. (2003). Konceptualizacija socialne opore. *Družboslovne razprave*, 19 (43), 103 – 125.

Jarvie, G. (2002). *Sport, racism and ethnicity*. V J. Coakley in E. Dunning (Ur.), *Handbook of sports studies* (str. 334 – 343). New Delhi: Sage.

Kay T. (2000). Sporting excellence: A family affair? *European Physical Education Review*, 6 (2), 151 – 169.

Kusz, W. K. (2001). I want to be the minority. *Journal of Sport and Social Issues*, 25 (4), 390 – 416.

Lash, S. (1994). Reflexivity and its doubles: structure, aesthetics, community. V U. Beck (Ur.), *Reflexive modernization: politics, tradition and aesthetics in the modern social order* (str. 110 - 173). Cambridge: Polity Press.

Lavoie, M. (2002). *Economics and sport*. V J. Coakley in E. Dunning (Ur.), *Handbook of sports studies* (str. 157 – 170). New Delhi: Sage.

Maguire, J. (2002). *Sport and globalization*. V J. Coakley in E. Dunning (Ur.), *Handbook of sports studies* (str. 356 – 369). New Delhi: Sage.

Morgan, J. W. (2002). Social criticism as moral criticism: A Habermasian take on sports. *Journal of Sport and Social Issues*, 26 (3), 281 – 299.

Murphy, P., Sheard, K. in Waddington, I. (2002). *Figurational sociology and its application to sport*. V J. Coakley in E. Dunning (Ur.), *Handbook of sports studies* (str. 92 – 105). New Delhi: Sage.

Ommundsen, Y. (2001). Pupils affective responses in physical education classes: the association of implicit theories of the nature of ability and achievement goals. *European Physical Education Review*, 7 (3), 219 – 242.

Rinehart, E. R. (2002). *Arriving sport: alternatives to formal sports*. V J. Coakley in E. Dunning (Ur.), *Handbook of sports studies* (str. 504 – 519). New Delhi: Sage.

Rojšek, J. (1995). Osebnost ali pobude in zavore športnega uspeha. *Psihološka obzorja*, 3, 107 – 115.

Sugden, J. in Tomlinson, A. (2002). *Theorizing sport, social class and status*. V J. Coakley in E. Dunning (Ur.), *Handbook of sports studies* (str. 309 – 321). New Delhi: Sage.

Theberge, N. (2002). *Gender and sport*. V J. Coakley in E. Dunning (Ur.), *Handbook of sports studies* (str. 322 – 333). New Delhi: Sage.

Ule, M. (2000). *Sodobne identitete – v vrtincu diskurzov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Waddington, I. (2002). *Sport and health: a sociological perspective*. V J. Coakley in E. Dunning (Ur.), *Handbook of sports studies* (str. 408 – 421). New Delhi: Sage.

Weiss, O. (2001). Identity reinforcement in sport. *International review for the sociology of sport*, 36 (4), 393 – 405.

Wilson, C. T. (2002). The paradox of social class and sports involvement: The roles of cultural and economic capital. *International review for the sociology of sport*, 37 (2), 5 – 16.

12 PRILOGE

Tabela 1: Faktorska analiza za neodvisno spremenljivko emocionalna socialna opora

Rotated Factor Matrix ^a

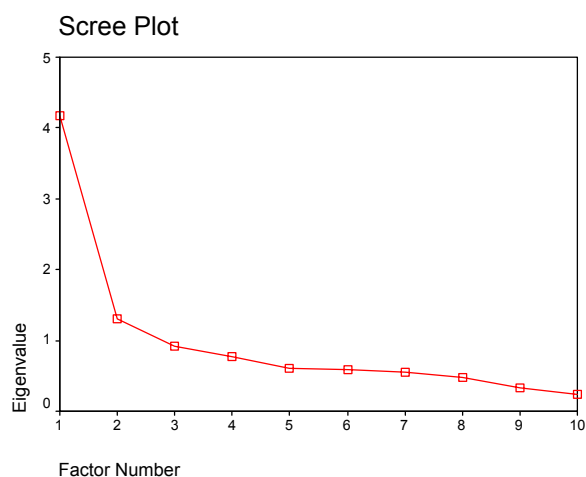
	Factor	
	1	2
Najbližji so me vedno pripravljene poslušati.	,484	,277
Najbližji poznajo moje želje in stališča.	,431	,250
Vsak problem rešim s pomočjo svojih najbližjih.	,642	,325
S svojo družino se razumem dobro.	,534	1,E-01
O osebnih zadevah se pogovorjam z najbližjimi.	,624	,330
O vseh stvareh se lahko pogovorim z najbližjimi.	,698	-,008
Najbližji mi vedno stojijo ob strani, ne glede na to za katero stvar gre.	,484	,437
Na tekmovanja, ki potekajo v bližnji okolici, me najbližji vedno pridejo spodbujati.	,134	,580
Ob neuspehu me starši tolažijo in spodbujajo k nadaljnjemu delu.	,143	,989
Če imam problem s svojimi športnimi kolegi ali trenerjem, se o tem lahko pogovorim tudi z najbližjimi.	,437	,527

Extraction Method: Maximum Likelihood.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 3 iterations.

Slika 1: Scree plot in mera zanesljivosti za neodvisno spremenljivko emocionalna socialna opora

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 107,0

N of Items = 7

Alpha = ,7909

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 109,0

N of Items = 3

Alpha = ,7160

Tabela 2: Faktorska analiza za neodvisno spremenljivko finančna socialna opora

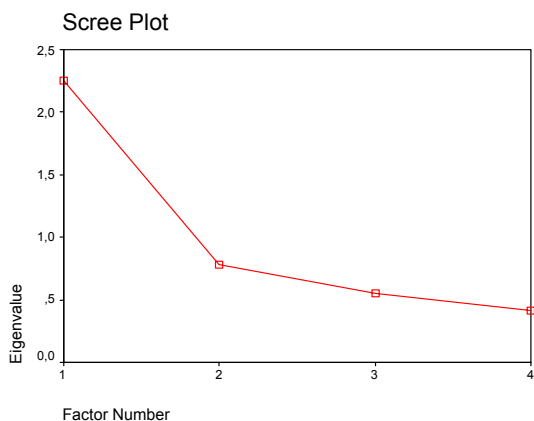
Factor Matrix ^a

	Factor
	1
V primeru finančnih težav se lahko zanesem na pomoč najbližjih.	,768
Ko ne utegnem, moji domači naredijo kakšno hišno opravilo namesto mene.	,508
Ponavadi mi priprave sofinancirajo starši.	,578
Če bi imel/a možnost treninga v tujini, bi me najbližji pri tem finančno podprli.	,736

Extraction Method: Maximum Likelihood.

a. 1 factors extracted. 5 iterations required.

Slika 2: Scree plot in mera zanesljivosti za neodvisno spremenljivko finančna socialna opora

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

R E L I A B I L I T Y A N A L Y S I S - S C A L E (A L P H A)

Reliability Coefficients

N of Cases = 107,0

N of Items = 4

Alpha = ,7195

Tabela 3: Faktorska analiza za odvisno spremenljivko uspeh športnika

Rotated Factor Matrix ^a

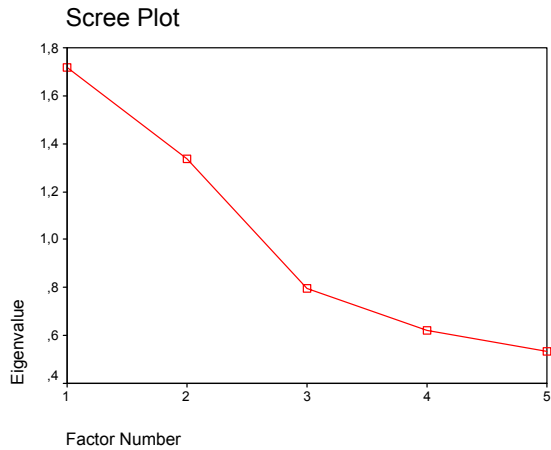
	Factor	
	1	2
Vsako leto sem boljše fizično pripravljen/a.	-,135	,427
V zadnjem letu športne kariere sem bil/a zadovoljen/a s svojimi rezultati.	,225	,830
Zdi se mi, da v svoji celotni športni karieri ne bi mogel/a doseči več.	,843	-8,E-02
Izpolnil/a sem vse svoje zastavljene športne cilje.	,430	-5,E-02
V svoji športni karieri ne bi mogel/a izboljšati svoje forme (kondicija, moč itd.)	,478	8,4E-02

Extraction Method: Maximum Likelihood.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 3 iterations.

Slika 3: Scree plot in mera zanesljivosti za odvisno spremenljivko uspeh športnika

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 107,0

N of Items = 2

Alpha = ,4916

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 106,0

N of Items = 3

Alpha = ,5880

Tabela 4: Faktorska analiza za odvisno spremenljivko kognitivni strah športnika

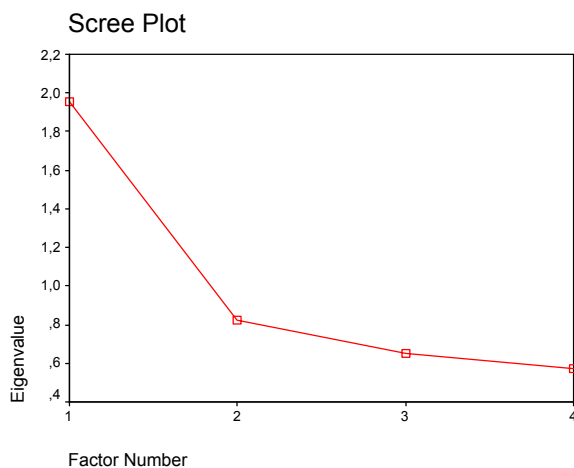
Factor Matrix ^a

	Factor
	1
Ob neuspehu dobim občutek krivde pred tistimi, ki namenijo največ denarja za moje treninge.	,695
V primeru neuspeha se obremenjujem s tem, kako bodo odreagirali moji najbližji.	,404
Zaradi velikih pričakovanj drugih dobim občutek tesnobe.	,600
Velikokrat razmišljam o tem, da bi me ob neuspehu zasmehovali.	,556

Extraction Method: Maximum Likelihood.

a. 1 factors extracted. 5 iterations required.

Slika 4: Scree plot in mera zanesljivosti za odvisno spremenljivko kognitivni strah športnika

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

R E L I A B I L I T Y A N A L Y S I S - S C A L E (A L P H A)

Reliability Coefficients

N of Cases = 105,0

N of Items = 4

Alpha = ,6412

Tabela 5: Izvedene spremenljivke in njihove značilnosti

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Osebna emocionalna socialna opora	107	2	5	3,81	,60
Tekmovalna emocionalna socialna opora	109	1	5	3,89	,87
Finančna socialna opora	107	1	5	3,98	,77
Uspeh športnika	107	2	5	3,68	,75
Uspeh športnikove kariere	106	1	4	2,16	,71
Kognitivni strah športnika	105	1	5	2,44	,72
Valid N (listwise)	100				

Anketa o športni uspešnosti in njenih dejavnikih

Pozdravljeni,

sem študentka družboslovne informatike FDV, Univerze v Ljubljani. Pred vami je raziskava o športni uspešnosti in njenih dejavnikih, ki jo izvajam v okviru izpitne in kasneje diplomske naloge.

Vaše sodelovanje v anketi bo bistveno prispevalo h kakovosti in objektivnosti rezultatov, zato vas vljudno prosim, da na anketo odgovorite v celoti, odgovarjate zbrano in upoštevate navodila, ki so zapisana pri vprašanjih. Anonimnost je zagotovljena, podatki, ki jih bom dobila z raziskavo, bodo uporabljeni izključno v raziskovalne namene.

Najprej sledi sklop vprašanj o opori, ki vam jo nudijo, oziroma ne nudijo vaši najbližji (mama, oče, sestra/brat, partner).

1. V kolikšni meri drži za vas na lestvici od 1 do 5 (1 - sploh ne drži, ... 5 - popolnoma drži):

	sploh ne drži	ne drži	niti - niti	drži	popolnoma drži
Najbližji so me vedno pripravljene poslušati.	1	2	3	4	5
Najbližji poznajo moje želje in stališča.	1	2	3	4	5
V družini sorodnikov sem pogosto plašen/a in zadržan/a.	1	2	3	4	5
Vsak problem rešim s pomočjo svojih najbližjih.	1	2	3	4	5
Najbližji sprejemajo tudi moje najslabše lastnosti.	1	2	3	4	5
S svojo družino se ne razumem najbolje.	1	2	3	4	5
O osebnih zadevah se pogovarjam z najbližjimi.	1	2	3	4	5
Na tekmovanja, ki potekajo v bližnji okolici, me najbližji vedno pridejo spodbujati.	1	2	3	4	5
Ob neuspehu me starši tolažijo in spodbujajo k nadaljnjemu delu.	1	2	3	4	5
Če imam problem s svojimi športnimi kolegi ali trenerjem, se o tem lahko pogovorim tudi z najbližjimi.	1	2	3	4	5
Če bi imel/a možnost treninga v tujini, bi me najbližji pri tem brezpogojno podprli.	1	2	3	4	5
O nekaterih stvareh se ne morem pogovoriti z najbližjimi.	1	2	3	4	5
Najbližji mi vedno stojijo ob strani, ne glede na to za katero stvar gre.	1	2	3	4	5

2. V kolikšni meri drži za vas na lestvici od 1 do 5 (1 - sploh ne drži, ... 5 - popolnoma drži):

	sploh ne drži	ne drži	niti - niti	drži	popolnoma drži
V primeru finančnih težav se lahko zanesem na pomoč najbližjih.	1	2	3	4	5
Ko ne utegnem, moji domači naredijo kakšno hišno opravilo namesto mene.	1	2	3	4	5
Za nakup nove opreme moram zaslužiti sam/a.	1	2	3	4	5
Ponavadi mi priprave sofinancirajo starši.	1	2	3	4	5
Če bi imel/a možnost treninga v tujini, bi me najbližji pri tem finančno podprli.	1	2	3	4	5

Sledi nekaj vprašanj o vaši športni karieri.

3. V kolikšni meri drži za vas na lestvici od 1 do 5 (1 - sploh ne drži, ... 5 - popolnoma drži):

	sploh ne drži	ne drži	niti - niti	drži	popolnoma drži
Vsako leto sem boljše fizično pripravljen/a.	1	2	3	4	5
V zadnjem letu športne kariere sem bil/a zadovoljen/a s svojimi rezultati.	1	2	3	4	5
Zdi se mi, da bi lahko v svoji celotni športni karieri dosegel/a več.	1	2	3	4	5
Izpolnil/a sem vse svoje zastavljene športne cilje.	1	2	3	4	5
Ne glede na dosežene rezultate sem zadovoljen/a s svojo športno potjo.	1	2	3	4	5
V svoji športni karieri bi lahko izboljšal/a svojo formo (kondicija, moč itd).	1	2	3	4	5
Moji najbližji so zadovoljni z mojimi športnimi dosežki.	1	2	3	4	5

4. Obkrožite in dopolnite kar drži za vas.

Ali ste tekmovali na državnem prvenstvu? DA NE
Kolikokrat? Vaš najboljši dosežek je mesto.

Ali ste tekmovali na mednarodnem prvenstvu? DA NE
Kolikokrat? Vaš najboljši dosežek je mesto.

Ali ste tekmovali na evropskem prvenstvu? DA NE
Kolikokrat? Vaš najboljši dosežek je mesto.

Ali ste tekmovali na svetovnem prvenstvu? DA NE
Kolikokrat? Vaš najboljši dosežek je mesto.

Od navedenega smatrate za največji dosežek mesto na prvenstvu.

5. V kolikšni meri drži za vas na lestvici od 1 do 5 (1 - sploh ne drži, ... 5 - popolnoma drži):

	sploh ne drži	ne drži	niti - niti	drži	popolnoma drži
Prepričan/a sem o tem, da bodo moji najbližji zelo razočarani v primeru mojega neuspeha.	1	2	3	4	5
Zdi se mi, da moji najbližji pričakujejo od mene, da bom zelo uspešen/a.	1	2	3	4	5
Ob neuspehu dobim občutek krivde pred tistimi, ki namenijo največ denarja za moje treninge.	1	2	3	4	5
V primeru neuspeha se ne obremenjujem s tem, kako bodo odreagirali moji najbližji.	1	2	3	4	5
Precej vseeno mi je, kaj si mislijo o mojih (ne)uspehih tisti, ki me najbolj podpirajo in spodbujajo.	1	2	3	4	5
Zaradi velikih pričakovanj drugih dobim občutek tesnobe.	1	2	3	4	5
Velikokrat razmišljam o tem, da bi me ob neuspehu zasmehovali.	1	2	3	4	5

Pa še nekaj vprašanj o športnih dejavnosti vaših staršev in sponzorstvu.

6. Obkrožite ustrezne odgovore.

Ali (so) vaši starši tekmovali v kakšnem športu?	DA	NE	NE VEM
Ali (so) se vaši starši rekreativno ukvarjali s športom?	DA	NE	NE VEM
Koliko let (so) se ukvarjali s športom? let		

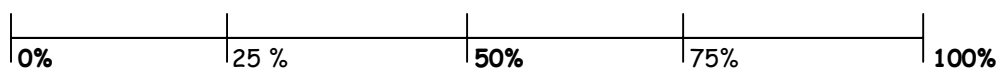
7. Ali imate sponzorja?

DA NE

Če ste na zgornje vprašanje odgovorili z DA, obkrožite v kolikšni meri držijo naslednje trditve za vas na lestvici od 1 do 5 (1 - sploh ne drži, ... 5 - popolnoma drži):

	sploh ne drži	ne drži	niti - niti	drži	popolnoma drži
S svojim sponzorjem sem zelo zadovoljen/a.	1	2	3	4	5
Pogosto primerjam proizvode svojega sponzorja z drugimi proizvodi.	1	2	3	4	5
Zelo sem naklonjen/a sponzorskim proizvodom.	1	2	3	4	5
Pri nakupu se raje odločim za sponzorski proizvod.	1	2	3	4	5

Na črti s križcem približno označite v kolikšni meri vam sponzor(ji) pokriva(jo) stroške?

8. Obkrožite ustrezno izmed spodnjih treh trditev in izpolnite podvprašanja.

a) V svojem športu še vedno tekmujem.

S katerim športom se ukvarjate?

Koliko let se ukvarjate s tem športom?

b) Trenutno se s športom ukvarjam rekreativno.

S katerim športom se ukvarjate?

Koliko let se ukvarjate s tem športom?

Ste se kdaj tekmovalno ukvarjali s športom? DA NE

Če ste odgovorili z DA, s katerim športom?

Koliko let ste se ukvarjali s tem športom?

c) Ne ukvarjam se več z nobenim športom

9. Ali svoje znanje uveljavljate in prenašate na mlajše generacije (trenerstvo)?

DA NE

10. Spol: M Ž

11. Tip krajevne skupnosti:

a) mesto

b) primestje

c) vas

12. Izobrazba:

a) nedokončana osnovna šola

b) osnovna šola

c) poklicna šola

d) štiriletna srednja šola

e) višja šola

f) visoka šola

g) magisterij

h) doktorat

13. Leto rojstva:

Za sodelovanje v anketi se Vam najlepše zahvaljujem.